

VERSLAG

OVER HET

bestuur & den toestand der zaken

VAN DE

STAD TURNHOUT,

door het Collegie van Burgemeester en Schepenen

aan den Gemeente-Raad

in zijne zitting van 7 October 1889 voorgedragen

TURNHOUT

BOEK- & STEENDRUKKERIJ JOSEPH SPLICAL

—
MDCCLXXXIX

MIJNE HEEREN,

In uitvoering van het artikel 70 der gemeentewet, hebben wij de eer UEd. verslag voor te leggen over het bestuur en den toestand onzer stadszaken, gedurende het dienstjaar 1888-1889.

TITEL I.

STAAT DER BEVOLKING.

Onze bevolking groeit immer aan. Van 17800 inwoners die onze stad telde op 31 December 1887, was zij op het zelfde tijdstip in 1888 geklommen tot 18023, waartusschen 8765 mannen en 9258 vrouwen.

De tienjarige optelling in België zal waarschijnlijk geschieden op 31 December 1890.

Burgerlijke Stand.

GEBOORTEN, OVERLIJDENS, HUWELIJKEN, ECHTSCHEIDINGEN,

ERKENNING EN WETTIGING VAN KINDEREN.

Alle inlichtingen deswegens zijn vervat in de omstandige tabellen die wij hier laten volgen.

Met eene vergelijking daar te stellen tusschen de jaren 1887 en 1888, wordt het UEd. vergemakkelijkt den staat der bevolking en de beweging van den burgerlijken stand in grond na te gaan.

Van de sterfgevallen in 1888 telt men er:

	MANNEL.	VROUWEL.
Onder 1 jaar	56	44
Van 1 tot 7 jaren	39	45
Van 7 tot 15 „	6	5
Van 15 tot 21 „	4	4
Van 21 tot 50 „	21	29
Boven de 50 „	65	72
	<hr/>	<hr/>
	191	199

Totaal 390

Overleden in Januari	30
„ „ Februari	37
„ „ Maart.	36
„ „ April	32
„ „ Mei	30
„ „ Juni	24
„ „ Juli	25
„ „ Augustus	21
„ „ September	41
„ „ October	42
„ „ November	38
„ „ December	34

Totaal 390

JAREN		GETAL		GEBOR- TOORTEN
1888	1887	351	330	
		295	334	VROUWELIJKE
TOTAAL		646	664	
TOTAAL		186	219	MANNELIJKE
TOTAAL		192	194	VROUWELIJKE
TOTAAL		378	413	
Meerder gestorven dan geboren		00	00	
Meerder geboren dan gestorven		268	251	
GETAL DOOD GEDOR- DEN inde geboorten en sterfgevallen niet begrepen		19	6	MANNELIJKE
TOTAAL		11	9	VROUWELIJKE
TOTAAL		30	15	
AANNEMINGEN				
In 1888 zijn hier ter stede 12 personen overleden die geen deel van de bevolking maken, te wyl er 4 die hier woonachtig waren, elders overleden zijn. Tusschende 646 geboorten zijn er 24 onwettige kinderen, waarvan 12 mannelijke en 12 vrouwelijke.				

Volgens opgaf zijn er gestorven in 1888 tengevolge van :

	MANNELIJKE	VROUWELIJKE
Aangeboren krachteloosheid	3	5
Mazelen.	1	1
Kroep.	32	30
Typhuskoorts.	0	4
Kinderbedziekte	0	4
Longteering.	5	7
Luchtpijpontsteking, longonsteking, fleuris en acute ziekte der ademenhalingswerktuigen	33	45
Hartziekten.	27	31
Darmonsteking, buikloop.	20	18
Vuurwapen.	1	0
Verstikking door koolgas.	1	0
Verworging.	1	0
Verdrinking.	4	0
Rijtuigen of paarden.	3	0
Onbekend.	2	0
Andere ziekten.	58	54
	<u>191</u>	<u>199</u>

Overeenkomend getal 390

Waarvan 378 inwoners der stad Turnhout en 12 personen die hunne woonplaats in vreemde gemeenten hadden.

HUWELIJKEN.

Onderdom der gehuwden:

	MANNELIJKE	VROUWELIJKE
Beneden de 18 jaren.	00	2
Van 18 tot beneden 21 jaren.	10	20
Mede te dragen	<u>10</u>	<u>22</u>

	Medege dragen	10	22
Van 21 tot beneden 25 jaren.	38	34	
» 25 » » 30 »	26	26	
» 30 » » 35 »	10	5	
» 35 » » 50 »	16	14	
» 50 ten minste.	2	1	
	<u>102</u>	<u>102</u>	
Getal huwelijken 102.			
	<u>Totaal 204</u>		

ERKENDE EN GEWETTIGDE KINDEREN.

	MANNELIJK	VROUWELIJK
Erkend in de huwelijksakte.	11	11
	<u>Totaal 22</u>	

VERANDERING VAN WONING.

De personen die van 1 januari tot en met 31 December 1888 onze stad of haren buitenkring kwamen bewonen, worden onderverdeeld als volgt :

Van andere gemeenten van het rijk : 223 mannen, 225 vrouwen.

Van buiten 's lands :

Uit Holland.	36	»	29	»
Frankrijk.	1	»	4	»
Italië.	1	»	0	»
	<u>38</u>		<u>33</u>	
	261		255	

516

Zijn van hier vertrokken:

Naar andere gemeenten van het rijk: 247 mannen, 259 vrouwen.

» » koninkrijken en landen:

» Holland.	22	»	12	»
» Frankrijk.	1	»	1	»
» Zuid-Amerika.	7	»	41	»
» Azië.	1	»	0	»
	<u>278</u>		<u>283</u>	

561

Zoodat er 17 mannen en 28 vrouwen meerder zijn vertrokken dan komen wonen.

REGISTERS DER BEVOLKING.

Wij hebben hieromtrent geene bijzondere opmerkingen te doen.

INBURGERING.

In den loop van het jaar 1889 hebben wij geene verklaringen ontvangen van inboorlingen onzer stad, die hunne hoedanigheid van Belg zouden vergen overeenkomstig artikel 9 van het Burgerlijk Wetboek.

REGISTERS VAN DEN BURGERLIJKEN STAND.

De Societeit St. Jan Francis Regis vroeg dit jaar 42 ekstrakten.

De heer Schepen V. Van Hal, is in den loop van het jaar tot Officier van den Burgerlijken Stand aangesteld.

TITEL II.

GEMEENTE-BESTUUR.

Gemeente-Raad.

De heer J. A. C. Hoefnagels, Schepen der stad sedert 17 December 1863, en bij koninklijk besluit van 13 Maart 1866 tot het eereambt van Burgemeester verheven, hetwelk hij sedert dien onafgebroken bekleedde, gaf als dusdanige zijn ontslag aan Zijne Majesteit op 4 Februari dezes jaars, daar ZEd. in het provinciaal Bestuur van Antwerpen een bezoldigd ambt aanvaardde, hetwelk met dit van Gemeente-Raadslid onvereinigbaar is.

Bij brief van zelfden datum gaf ZEd. hiervan kennis aan den heer Schepen P. Diereckx, met aanzoek hetzelfde den Gemeente-Raad in zijne eerste zitting mede te deelen.

Hieraan werd voldaan den 4ⁿ Februari laatst, en na de lofrede des Voorzitters over den aftredenden Burgemeester gehoord te hebben, stemde de Raad hem eenparig dankbetuigingen, en besloot ZEd. een uittreksel uit het verslag der zitting te overhandigen.

De lofrede luidde aldus:

Mijnheeren,

“ De achtbare heer Hoefnagels was Schepen genoemd bij koninklijk besluit van 17 December 1863, en tot het

hooge ambt van Burgemeester verheven bij koninklijk besluit van 13 Maart 1866.

“ Sedert 1 Januari laatst is het ten volle 25 jaren dat hij onafgebroken deel maakt van het Schepencollege, waarvan bijna 23 als Burgemeester. Met eer zal dit lange tijdvak in de jaarboeken der Stad Turnhout aangeteekend blijven.

“ Opmerkenswaardig is onder stoffelijk oogpunt de vooruitgang onzer stad geweest.

“ Onze bevolking, van 13524 zielen op 31 December 1865, bedroeg op 31 December 1888, 18023 zielen. Turnhout heeft een geheel ander aanzien verworven.

“ De oude en groote hinderpaal voor alle verfraaiingen en uitbreiding, het eeuwenoude St. Elisabeth's Gasthuis is verdwenen, deszelfs erven zijn in een prachtig nieuw kwartier herschapen.

“ Een monumentaal nieuw Gasthuis is opgericht.

“ Langs alle kanten zijn nieuwe breede en gezonde straten bijgemaakt, doorgetrokken of gekasseid: de St. Antoniusstraat, de Gemeentestraat, waarin de schoone en ruime nieuwe meisjesschool, de Hofstraat, de Victoriestraat, de vervordering der Warandestraat, de Klinkstraat, de doortrekking der Beggijnestraat, de Bentelstraat, het Vianen, de Lindekens, de steenweg naar Gierle, daarenboven nog de legging der rechtstreeksche tramlijn naar Antwerpen.

“ Op zedelijk gebied, zijn alle onze onderwijsgestichten merkelijk in aanwinst.

“ Aan de ontwikkeling van het onderwijs in al zijne vakken, en bijzonder voor wat aangaat onze duurzame en schoone moedertaal, heeft de heer Hoefnagels altijd alle zijne zorgen toegewijd.

“ Ook is de bevolking der lagere scholen van 442 leerlingen in 1866, geklommen volgens het jongste stedelijk verslag tot 1459 leerlingen, en daarenboven nog ongeveer 475 leerlingen in de twee bewaarscholen onder zijn bestuur opgericht.

“ Onze teekenschool bloeit meer dan ooit; de 119 leerlingen van 1866 zijn nu geklommen tot 244.

“ De muziekschool sedert 18 jaren opgericht, is ook in goeden vooruitgang.

“ Tijdens het bestuur van den heer Hoefnagels, hebben steeds zooals in vroegere tijden, de beste betrekkingen tusschen de geestelijke Overheid en het Stadsbestuur bestaan.

“ Verders verlaat de heer Hoefnagels het Stadhuis met eene stedelijke begrooting in volkomen evenwicht van gewone ontvangsten en gewone uitgaven, zonder eenige onrustwekkende bezwaring onzer geldelijke toekomst.

“ Ik denk de tolk te zijn van den Raad en van onze Turnhoutse bevolking met UEd., Mijnheeren, voor te stellen; van in naam der Stad hartelijke dankbetuigingen te stemmen aan onzen achtbaren aftredenden Burgemeester, voor al de diensten door hem gedurende 25 jaren aan Turnhout be-
wezen! „

Collegie van Burgemeester en Schepenen.

Bij koninklijk besluit van 21 Maart 1889 is het ontslag van den heer Hoëfnagels aanvaard, terwijl het Z. M. behaagde, bij hetzelfde besluit den heer P. J. M. A. Dierckx, Schepenen sedert 17 December 1866, Volksvertegenwoordiger voor het Arrondissement, tot Burgemeester der Stad Turnhout te benoemen.

Deze benoeming is door gansch de Turnhoutsche bevolking met innige voldoening vernomen; de Gemeente-Raad vergaderde bij hoogdringendheid om den nieuwbenoemden heer Burgemeester te zijnen huize geluk te wenschen, waarna, met het oog op de plechtige inhuldiging en de ambtelijke aanstelling, ten Gemeente-Raadhuize de eerste schikkingen werden genomen, om deze zooveel luister mogelijk bij te zetten.

In staande zitting werd de heer Louis Caron, partikuliere, de lastige taak van Commissaris van het feest opgedragen, dewelke met de meeste bereidwilligheid deze zending heeft aanvaard.

Dank zij dezès ervarenheid en kundige leiding, mocht dit heugelijk feest ten volle gelukken.

Wij hebben het gepast gevonden hierover een omstandig verhaal in te lasseten.

Op Donderdag, 4 April 1889, had de plechtige inhaling van den nieuwbenoemden Burgemeester plaats.

Twee prachtige praalbogen, smaakvol versierd, verhieven zich op den doortocht; de eerste aan den ingang der Gasthuisstraat met de volgende jaarschriften:

WIJ VIEREN ALLEN PRACHTIG PETRUS DIERCKX ALS
BURGEMEESTER.

WIJ WENSCHEN ALLÉN DIERCKX BURGEMEESTER,
LANGE JAREN.

De tweede aan het einde dezer straat, op de Merkt, met dit jaarschrift:

PETRUS DIERCKX ZIJ VAN ALLEN IN TURNHOUT GEACHT ALS
BURGEMEESTER.

Een allerschoonste triomfboog, door de inwoners der Otterstraat eigenhandig opgericht en prachtig versierd, prijkte voor de woning van den nieuwen Burgemeester, en droeg het volgende toepasselijk jaarschrift:

GEHEEL DE OTTERSTRAATSCHE WIJK UIT OPRECHTE ACHTING
VOOR TURNHOUT'S BURGEMEESTER.

In alle straten, aan ieder huis wapperde de nationale vlag; chronogram's en gelegenheidsdichten meldden op talrijke gevels de blijdschap over de benoeming, de verdiensten van den nieuwen Burgemeester en de hoop hem lange jaren te behouden. Donderdag morgen, ten 7 ure, werd het feest aangekondigd door het gelui der groote klok en het losbranden van het grof geschut.

Op het stadhuis en op den kerktoren wapperde de

ationale vlag; overal in de straten ging men als het ware onder een gewelfsel van vlaggen.

Een weinig na den middag nam de beweging in onze straten toe; talrijke burgers, in feestdrosch, begaven zich naar de verschillende vergaderingspunten voor muziek- en zanggenootschappen, voor ambacht-corporatiën, enz.; eene schitterende eerewacht, onder de leiding van den achtbaren heer *L. Caron-Van Hulsel*, vergaderde ten getalle van 35 man, op de Groote Merkt, voor het stadhuis.

Te zelfder tijd kwam ook aldaar een piket gendarmen te paard in grooten tenue, en overschoone, allerprachtigste rijtuigen, voor de Raadsheeren bestemd, welke den verwachten Burgemeester aan de grensscheiding der gemeente zouden afhalen.

Op klokslag twee ure trokken gendarmen, eerewacht en rijtuigen, waarin intusschen de heeren leden van den Gemeenteraad alsook de heer Secretaris hadden plaats genomen, de Gasthuisstraat in, den nieuwen Burgemeester te gemoet, dewelke op 3 April in handen van den heer Gouverneur, den grondwettelijken eed had afgelegd.

Aan de grensscheiding van het naburige Vosselaer werd, te midden eener talrijke menigte, welke zich reeds op gansch den doortocht had verspreid, den achtbaren heer Burgemeester het eerste welkom op Turnhout's grondgebied toegestuurd door *M. V. Van Hal*, schepen onzer stad, die zich als volgt uitdrukte:

Mijnheer de Burgemeester,

“ Bij uwen eersten stap op het grondgebied der stad Turnhout, kom ik U, in naam van het Schepencollege en den Gemeenteraad, in naam van onze bevolking, een hartelijk welkom toeroepen, ter gelegenheid uwer benoeming tot Burgemeester.

“ Sedert het aftreden van den achtbaren heer Hoefnagels, werd gij door iedereen als zijn opvolger aangewezen, omdat iedereen de verzekering had in U de hoedanigheden te vinden den eersten magistraat eener belangrijke stad onmisbaar.

“ Omtrent 45 jaren geleden, en wel in het jaar 1844, werd nagenoeg op dezelfde plaats uwen hooggeachten vader, door zijne medeburgers plechtig als Burgemeester ingehaald.

“ Velen onzer kennissen herinneren zich nog dit oprecht vaderlijk bestuur, dat zooveel goeds voor onze geliefde stad heeft teweeg gebracht. Allen herhalen heden met recht de spreuk: “ Zulken vader, zulken zoon ”.

“ De treffelijke familie tot dewelke gij behoort, uwe reeds lange ondervinding, uwe uitgebreide kennissen, uwe aangekleefdheid aan Turnhout's zedelijke en stoffelijke belangen, hebben U voor altijd bij al uwe ingezetenen een onbeperkt vertrouwen verworven.

“ Ja, Mijnheer de Burgemeester, uit deze groote menigte, waarin alle gezindheden, alle standen, zoo talrijk vertegenwoordigd zijn, uit den prachtigen stoet die u met geestdrift tegemoet komt, verheft zich eene machtige stem die U

toeroept : gij zijt de verkozene des volks, de stad Turnhout rekent op U om haar op den weg van den vooruitgang te behouden. Iedereen begrijpt hoe nauw de voorspoed eener stad aan het voorzichtig en wijs beleid van den Burgemeester is verbonden.

“ Moge deze grootsche en oprecht indrukwekkende betooging het vervullen der moeielijke maar eervolle taak, U door Z. M. den Koning opgedragen, vergemakkelijken ! Onze dankbaarheid is U op voorhand verzekerd.

“ Laat mij toe, alvorens onze stad binnen te treden, uit ganscher harte U den kreet toe te sturen, die al onze wenschen voor uw welzijn samenvat : *Leve de Burgemeester !*

Die kreet werd door al de omstanders luidruchtig en onder hartelijke toejuichingen herhaald.

Na een diepgevoeld antwoord van den achtbaren heer Burgemeester, trad *M. L. Caron*, commissaris van het feest en commandant der eerewacht vooruit, en richtte den nieuwen Burgemeester den volgende hartelijken welkomsgroet toe :

Mijnheer de Burgemeester,

“ Het zij mij toegelaten als commissaris der feesten en commandant der eerewacht, u mijne hartelijke gelukwenschen aan te bieden.

“ Meermaals had ik de eer in de stad Turnhout aan verschillende feesten deel te nemen, maar nooit, Mijnheer de Burgemeester, is er in onze stad aan eenen oproep met

meerdere eenparigheid en geestdrift beantwoord als ter gelegenheid van uwe inhuldiging.

“ Van zoohaast uwe benoeming gekend was, heeft eenieder het als eenen plicht aanzien het zijne bij te dragen om uwe plechtige intrede als eerste magistraat der stad Turnhout zoo luisterrijk mogelijk te vieren en U. een openbare blijkte geven van echte genegenheid en ware hoogschatting.

“ Aanvaard dus, geachte Burgemeester, de gelukwenschen van de gansche Turnhoutsche bevolking en in 't bijzonder van de leden der maatschappij *de Eerewacht*, aan dewelke gij zoo menigmaal eene bijzondere genegenheid hebt getoond.

“ Wij allen drukken den wensch uit den ioverigen en alom geachten heer Pierre Dierckx nog lange jaren aan 't hoofd te zien van ons geliefd Turnhout, en wij roepen met volle borst : *Lang leve onze nieuwe Burgemeester !* „

In troffende woorden bedankte daarop de Burgemeester *M. L. Caron* en de Eerewacht voor hun prachtig betoog, en zegde in hen de jeugd, de toekomst van Turnhout te begroeten, die geroepen is om later eens de plaats van de ouderen in te nemen. Onder de luide hoera's en bravo's der menigte, stegen de heeren gemeenteraadsliden in de rijtuigen, die zich met de eerewacht aan het einde van den stoet plaatsten, welke zich intusschen op den Antwerpschen steenweg had gevormd ; het piket gendarmen reed in galop langs de Molenstraat en nam met den heer Luitenant zijne

plaats in aan het hoofd van den stoet, voor de ark aan het begin der Gasthuisstraat. Dan volgden de talrijke leerlingen van het St. Joseph's college, met den standaard en fanfaren aan 't hoofd, de onafzienbare rij leerlingen onzer katholieke jongensschool, waar boven als een bosch van nationale en Turnhoutsche vlaggen wapperden, de leerlingen der school van Sevendonek, die insgelijks vlaggetjes droegen, die der gemeente jongensschool en der Staatsmiddelbare school met hunne standaarden, de leden van zang en fanfaren van *Orpheus*, de gilde van O. L. V. te Sevendonek (*St. Sebastiaan*), de kleermakersgilde (*Onderlingen bijstand*), het schoenmakersambacht (*St. Crispijn*), de fanfaren *De Onafhankelijken*, het smedersambacht (*St. Eloi*), de bakkers (*Honoreus*), de timmerlieden (*St. Joseph's-maatschappij*), de fanfaren der *Xaverianen*, het koor *Kunst en Nijverheid*, met twee prachtige zinnebeeldige kartels, de *Strijders van 1830* in open rijtuig, den *Edelen Handboog* met drij sierlijk uitgedoschte knapen, pijlrapers op poneys, de harmonie *l'Echo de la Campine*, het korps *Vrijwillige pompiers*, in groot uniform, de prachtige galarijtuigen gevolgd door de eerewacht.

Algemeen met bewondering werd opgemerkt een overheerlijk vierspan à la Daumon, door den heer L. Caron-Van Hulsel opzettelijk voor deze plechtige inhaling uit Antwerpen ontboden, en waarin de heer Burgemeester, de heer Schepene Van Hal en de heer Secretaris hadden

plaats genomen; hetzelve werd voorafgegaan door twee prachtige pikeurs en gevoerd door twee liefhebbers in groot costume, de heeren *G. Van Ravestyn-Van Ryckevorselen* en *Vict. Opdebeek*, terwijl twee lakeien achter op hetzelve hadden plaats genomen. Dit overschoone prachtige rijtuig trok de aandacht op gansch den doortocht en verwekte, terecht, ieders verwondering.

Wanneer de rijtuigen en de eerewacht zich aldus bij den stoet hadden aangesloten, trok men in de beste orde vooruit, onder de blijde toonen der fanfaren, het plechtig gelui der gróote klok, het grof geschut en het spelen des beiaards, langs de Gasthuisstraat, de Markt, de Botermarkt, de Lange Beggijnestraat, de Korte Beggijnestraat, de Paterstraat en de Markt, onder de algemeene en daverende toejuichingen van eene talrijke dichtgepakte menigte, welke uit Turnhout en omstreken was toegevloeid, en den achtbaren Burgemeester, op gansch den doortocht begroette door luide *hoeras!* en *leve de Burgemeester!*

Terwijl deze plechtige en indrukwekkende stoet aldus over de Botermarkt zijnen tocht voortzette, waren de rijtuigen het stadhuis genaderd, alwaar de heer Burgemeester met gansch den gemeenteraad op het perron plaats nam, onder eenen sierlijken troonhemel, en vervolgens een prachtig défilé werd gehouden.

Aldaar werden den heer Burgemeester twee fraaie bloemtullen aangeboden; de eerste door jufvr. J. Dierckx, het dochterken van den heer Aug. Dierckx, Instructie-rechter

en broeder van den heer Burgemeester; de tweede door M. Ad. Bolsius-Schynen, namens de Schoenmakersgilde.

Jufvr. J. Dierckx sprak, onder het aanbieden van den bloemtuil, als volgt :

Hooggeachte Burgemeester,

In naam van 't jongst geslacht
Van Turnhout's vrucht'ren bodem,
Roep ik hier ook, uit al mijn kracht,
Vivat de Burgemeester.

Zooals ik God mijn bedo stier
Voor u en voor ons dierb're stad
Zoo bied ik u mijn bloempjes hier
Met rein beminrend hart.

Bescherm altijd de onschuld onzer jaren
Voor kwade leer en 's werelds veel gevaren
Opdat ik eens op 't jubel dag
Met dankb're stem nog roepen mag :
Leef lang Heer Burgemeester.

Turnhout, 4 April 1889.

Daarna was de publieke inhaling afgelopen, en terwijl de talrijke deelnemers en toeschouwers zich in de naburige straten en koffiehuzen verspreidden, onder het vreugdgeroep : *Leve de Burgemeester*, werd M. Dierckx, in de fraai versierde raadzaal geleid, waar de installatie plaats had. Hierbij

waren tegenwoordig de leden van den Gemeenteraad, van het Kerkfabriek van St. Pieter, van het Arm- en Weldadigheidsbureel, de wel eerweerde heer Deken met de geestelijkheid, de heeren Voorzitter, leden en greffier der Rechtbank, de heeren Procureur des Konings en substituit : de heeren Vrederechter en greffier ; de commissie van het Arresthuis ; de heer arrondissements-kommissaris, openbare ambtenaars, enz.

Na de opening der zitting door M. V. Van Hal, schepen, gaf de heer H. Peeters, Secretaris, lezing van het koninklijk besluit van 21 Maart 1889, dat den heer Dierckx, P. J. M. A. tot Burgemeester benoemt, waarna M. de schepen *V. Van Hal*, de volgende schoone redevoering hield :

Mijnheer de Burgemeester,

“ Het is zeker een plechtig oogenblik wanneer de Burgemeester eener stad, omringd door geestelijke, gerechtelijke en bestuurlijke overheden, bezit neemt van het stadhuis, en het is eene groote eer voor hem, die door zijn ambt geroepen is aldaar den officieelen welkomsgroet uit te spreken.

“ Het schepencollegie, de gemeenteraad, wier gevoelens ik zeker ben hier te vertolken, bieden U hunne welgemeende gelukwensen aan. Reeds hadden wij de gelegenheid U een blijk van vertrouwen te geven, als wij eenparig uw mandaat van schepen vernieuwden. Door deze stemming hebben wij niet alleen gedacht U onzen dank te betoonen voor de reeds bewezene diensten, maar waren wij tevens overtuigd Turn-

hout's intresten te behartigen met U het bestuur van stadsfinanciën opnieuw toe te vertrouwen. Het is genoeg gezegd dat, ware de gemeenteraad geroepen geweest enen Burgemeester te kiezen, hij U dit hooge ambt met dezelfde eenparigheid zou hebben opgedragen. Het koninklijk besluit van 21 Meert II. heeft dus volkomen onze verlangens vervuld. Wij aanzien de eervolle bediening van Burgemeester, die U te beurt valt, als eene welverdiende bekrooning van eene reeds lange bestuurlijke loopbaan.

“ Het is de eerste maal dat wij het mandaat van Volksvertegenwoordiger vereenigd zien met het ambt van Burgemeester; wij verwachten veel goeds van die vereeniging, die U, bij de hooge overheid, nog meer invloed zal bijzetten om aan het lang verwaarloosde Turnhout te doen bekomen, hetgene waartoe zijn rang, zijn handel en nijverheid hem schijnen recht te geven.

“ Wij zijn gelukkig uw bestuur te zien aanvang nemen op het oogenblik dat een belangrijk tijdstip in het leven onzer geboortestad schijnt te zijn aangebroken. Binnen korte dagen gaan wij met glans het merkwaardig Patriottenfeest vieren. Nooit hebben er misschien, vooral onder stoffelijk oogpunt, meer gewichtige zaken aan het dagorde gestaan: nieuwe buurtsteenwegen, stoepen en riolen, tramways, de herziening der inrichting onzer markten, en nog meer andere ontwerpen moeten eerstdaags eene oplossing krijgen.

“ Uwe vaste principen en al de andere begaafdheden die wij in u vinden geven ons de waarborg dat het hoofdbestuur aan geene betere handen dan de uwe kan toevertrouwd worden. Sedert 1866 hebben wij u aan al de beraadslagingen van den gemeenteraad een voornaam deel zien nemen; gij weet met welke aandacht uwe redevoeringen altijd werden aanhoord, en zulks omdat de grondige studie van stadszaken gepaard met een oprecht verlangen Turnhout's welvaart te bevorderen, u goede redenen tot staving uwer denkwijze wist in te geven. Het gezag dat gij als schepen en als raadslid hebt uitgeoefend, gaat nog vermeerderd, nog vergroot worden; nu gij als Burgemeester geroepen zijt onze beraadslagingen te geleiden. Ik heb reeds, eenige oogenblikken geleden, van uwen eerbiedwaardigen Vader gesproken; nu ik van het voorzitterschap des Raads gewag maak, denk ik een oogenblik een erkentelijk aandenken aan uwen onmiddellijken voorzaat, den achtbaren heer Hoefnagels, te moeten geven. Wij weten met welke behendigheid hij de moeilijke taak van voorzitter wist te vervullen. Met hier aan zijn talent, aan zijn lang bestuur hulde te brengen, denk ik eene schuld van dankbaarheid jegens hem te kwijten.

“ Bij U, Mijnheer de Burgemeester, zijn wij zeker dezelfde ervarenheid aan te treffen.

“ Van onzen kant kan ik u de verzekering geven dat gij op onze medewerking, op onzen onderstand kunt rekenen.

Zeker zal er soms tusschen ons een verschil van denkwijze oprijzen, maar nooit zullen wij iets anders dan Turnhout's voorspoed beoogen. Dat het mij toegelaten zij bij het eindigen dezer rede u te zeggen in mijnen naam, als lid van het schepencollegie, dat de goede betrekkingen, het wederzijdsch betrouwen sedert mijne intrede op het stadhuis tusschen ons geboren, steeds zullen blijven voortduren.

“ En nu, Mijnheer de Burgemeester, nu gij de uitdrukking onzer gevoelens hebt ontvangen, heb ik de eer U den Voorzitterszetel aan te bieden.

“ Moge God hem U lange jaren tot welzijn onzer geliefde stad Turnhout laten bekleeden! ”

Onder den indruk dezer redevoering bedankt de nieuwe Burgemeester zijnen collega van het Schepencollege, den heer V. Van Hal, en herinnert dat, even als in de laatste jaren van het bestuur zijns vaders, deze mocht steunen op de belanglooze medewerking van zijnen eersten Schepen, den heer Van Hal vader, ZEd. steeds in de beste betrekkingen met hem is geweest en hoopt op bestuurlijk gebied op zijne grenzeloze en ievervolle medewerking te mogen blijven rekenen.

Met ontroerde stem brengt ZEd. hulde aan de geestelijke, gerechtelijke en bestuurlijke overheden, die zijne officiele aanstelling als Burgemeester komen bijwonen, en aan al degenen die hebben medegewerkt en bijgedragen tot de prachtige manifestatie van heden, waartusschen de

eerewacht en haren onvermoeibaren kommandant in eerste lijn zijnen lof verdienen.

Nadat ZEd. ter tafel had gelegd het proces-verbaal zijner eedaflegging in handen van den heer Gouverneur der provincie, drukte ZEd. zich uit als volgt:

Mijnheeren,

“ Het is onder den indruk eener diepe ontroering, dat ik bezit neem van den Burgemeesterszetel.

“ Over 45 jaren, den 13 November 1844, geschiedde hier ten stads raadhuize eene diergelijke plechtigheid. Mijn geliefde vader, reeds tot raadslid gekozen op het einde van 1830, werd toen ook als burgemeester ingehuldigd. Zijn bestuur heeft 21 jaren mogen duren. Veel werd van hem verwacht. De algemeene rouw bij zijn afsterven, en nu nog dikwijls, na verloop van 23 jaren, de herinnering aan zijn vreedzaam, welwillend en onpartijdig beheer, leveren het ontegensprekelijk bewijs op dat hij aan hetgene van hem was verhoopt, ten volle beantwoordde. Die eenparige en voortdurende genegenheid der Turnhoutsche bevolking, is, voor zijne dankbare kinderen, het kostbaarste en het onvergankelijkste deel zijner erfenis gebleven.

“ Zeker was nooit het gedacht in mij ontstaan eens zijn opvolger te wezen. De stemmen mijner medeburgers zonden mij in 1865 naar den Raad in vervanging van mijnen vader, en een jaar daarna werd ik schepen benoemd,

hoofdzakelijk met het Geldwezen en den Burgerlijken Stand gelast. Het is buiten mijne verwachting en niet zonder eenige vreesachtige terughouding, dat ik nu hooger klim. Wel is waar ben ik nog niet teruggedeinsd voor overvloed van werk, en voorzeker zal het mij aan goeden wil voortaan niet ontbreken. Maar in den reeds gevorderden ouderdom die ik heb bereikt, zullen misschien de krachten om mijne menigvuldige plichten stiptelijk te blijven volbrengen, welhaast eenigszins kunnen verminderen.

“ Bevreesd voor mijne ontoereikendheid, heb ik lang geaarzeld vooraleer de eervolle maar somtijds lastige taak van het Burgemeesterschap te aanvaarden. Maar “ vox populi, vox Dei „ Eensdeels het volkomen vertrouwen, mij in de kiezingen door de Turnhoutsche bevolking sedert 23 jaren onafgebroken geschonken, de hernieuwing met eenparige stemmen door den Raad van mijn mandaat van Schepen in 1888, en tevens de verzekering dat ik op allen mag blijven rekenen om op zedelijk en stoffelijk gebied den bloei van Turnhout gezamentlijk te behartigen, en anderdeels de welwillendheid der hoogere bestuurlijke overheden te mijnen opzichte, hebben mij het besluit doen nemen van den post van eer mij aangeboden kloekmoedig aan te nemen, niettegenstaande de zware verantwoordelijkheid, die er aan is verbonden en op mij zal drukken.

“ In de zitting van 4 Februari laatst, bracht ik hulde aan de diensten gedurende 25 jaren aan de stad bewezen

door mijnen achtbaren voorganger, den heer Jacobus Aloysius Cornelius Hoefnagels.

“ Onze bevolking is die hulde bijgetreden, en in naam van Turnhout zeg ik hem nog eens eenen hartelijken dank toe, voor al het goed dat hij hier heeft verricht.

“ Zijn bestuur en het bestuur van mijnen goeden vader maken te zamen een tijdstip uit van buitengewonen vooruitgang.

“ In 1844 had Turnhout niets, in zake van openbare werken, dan de twee steenwegen naar Antwerpen en naar Diest. De overige steenwegen, de twee vaarten, de twee ijzeren wegen, de tramlijn, rechtstreeks naar Antwerpen, zijn sedert gemaakt, en de stad, langs alle kanten uitgebreid en overal verfraaid, gelijkt niet meer aan het Turnhout van over vijftig jaren.

“ Te zamen zullen wij kloek en krachtadig werken om steeds vreedzaam op den weg van vooruitgang al verder en verder te blijven voortstappen.

“ Het is de eerste maal dat het ambt van burgemeester alhier zich vereenigt met het mandaat van volksvertegenwoordiger. Dit mandaat werd mij over twee jaren door het Kempisch kiezerkorps toevertrouwd, en in 1888 met bijna eenparige stemmen vernieuwd. Mijne vaste hoop is dat in die dubbele hoedanigheid, het mij zal gegeven zijn de beste betrekkingen tusschen de Kempen en Turnhout te onderhouden, en voor het arrondissement en voor Turnhout,

gezamenlijk met de andere heeren afgevaardigden, van het Staatsbestuur dat ons zoo toegenegen is, vele en nuttige openbare werken te verkrijgen.

“ Mocht alzoo de belofte eener nieuwe statie met overdekte standplaats dit jaar nog kunnen volbracht worden, tot groot nut onzer inwoners, alsmede van onzen landbouw, handel en nijverheid, wier bloei en voorspoed ons allen zoo nauw aan het hart liggen!

“ Ik hoop dat het net onzer steenwegen zich kortelings zal volledigen, en dat tot groot voordeel van den nog altijd kwijnenden akkerbouw, onze bijzonderste gehuchten aan de stad en tusschen malkander, dank aan de Provinciale- en Staatstoelagen, zullen verbonden worden. De handel en nijverheid van Turnhout zijn wereldberoemd en hunne krachtdadige werking omvat alle deelen van den aardbol. Al hetgene tot hunne vervordering kan dienen, zullen wij met vereenigde pogingen onderzoeken, beslissen en trachten uit te voeren.

“ Het zal mij steeds aangenaam zijn van met de geestelijke overheden die goede betrekkingen te onderhouden, waarvan het bestaan voor de gemeente een waar geluk is. Mijn verleden waarborgt deswegens de toekomst.

“ Volstrekte onafhankelijkheid van iedere overheid in hare natuurlijke sfeer en in al de gemengde zaken wederzijdsch betrouwen en welwillende behulpzaamheid, zie daar mijne toekomstige gedragslijn!

“ Op wonderbare wijze heeft zich in ons midden het openbaar onderwijs uitgebreid. Doch, om waarlijk aan de samenleving nuttig te zijn, is het noodzakelijk dat het onderwijs zich steune op den Godsdienst, wiens geest hetzelfde altijd moet doorstralen. Zulk onderwijs beantwoordt volkomen aan den wil, en is tevens het recht der godsdienstige bevolking van Turnhout. Mochte alzoo het onderwijs meer en meer bloeien, en mochte men door de ieverige en voortdurende mededinging onzer verschillende scholen, het eens zoo verre brengen, dat in Turnhout welhaast zonder dwangmiddels, maar alleen door de werking der grondwettelijke vrijheid, er geene ongeleerde kinderen meer zullen te vinden zijn!

„ Met oprechte trotschheid begroet ik hier al onze onderwijsgestichten met hunne ieverige en kundige leeraars en derzelve ontallijke zegepralen in de prijskampen zoo roemrijk behaald, onze Staats middelbare school, onze gemeente- en aangenomene lagere- en bewaarscholen, onze vrije scholen, de bloeiende teeken- en muziekscholen, de prachtige kostschool van het Heilig Graf, en bovenal het overheerlijk College van Sint-Joseph, misschien nu wel het schoonste van geheel België, met zijne 400 studenten, en de sierlijke Apostolische school, een waar monument aan den bestierder onzer Academie verschuldigd, wiens missionarissen, uit Turnhout vertrokken, in alle deelen der wereld reeds hebben doorgedrongen, zelfs tusschen de wilde stammen, om er het goede nieuws van het Heilig Evangelie te verkondigen!

“ In eerste lijn, Mijnheeren, is de politie den Burgemeester door de wet toevertrouwd. Sedert lang is in den gemeenteraad de herziening der reglementen en de herinrichting van den dagelijkschen dienst besproken geweest. Ongetwijfeld zal de Raad hiermede weldra zich bezig houden en na rijpe beraadslaging, zulke beslissingen nemen als de openbare denkwijze van hem verlangt. De Burgemeester zal stipt de hand houden aan derzelve uitvoering, tot veiligheid der eigendommen, tot bewaring der oude goede zeden in de stad, en tot beteugeling der openbare dronkenschap en verderfelijke nachtpartijen, waarin zoo dikwijls het zuur verdiende loon van menigen werkmán, ten nadeele van het huisgezin, ongelukkig wordt verzvolgen!

“ En dan ook, mijnheeren, zal de armoede, zal de ellende verminderen. Om die te bestrijden blijft het Stadsbestuur rekenen op de liefdevolle, belanglooze en krachtadige medewerking van de heeren bestierders van het Armwezen en van de Burgerlijke Godshuizen. Hunne taak is eervol, maar moeilijk en lastig door zich zelve en door de bekrompen middelen waarover zij beschikken. In deze plechtige omstandigheid, wil ik nog eens openbaar hunne kostbare diensten herdenken, en hun in naam van Turnhout, ons aller diepgevoelde erkentelijkheid uitdrukken. Ik reken op hunne volkomene medewerking tijdens mijn bestuur, even als zij dit vroeger altijd ten opzichte mijner achtbare voorgangers zijn geweest.

“ De stedelijke begrooting sluit in volkomen evenwicht van gewone ontvangsten en gewone uitgaven. Het kapitaal der schuld is onbeduidend voor eene stad van 18,000 zielen en de jaarlijksche intrest die zij vergt, is aan bijzonder lagen taks. Indien eene standvastige verbetering in de verschillende diensten der openbare weldadigheid zich mochte verwezenlijken, zoude de stad gemakkelijk kapitalen kunnen aanleenen, tot uitvoering van verschillende, door onze bevolking verlangde openbare werken, zonder daarvoor alsdan nieuwe lasten te moeten slaan.

“ Mijnheeren, wij zijn het eeuwjaar ingetreden van den roemrijken Slag van Turnhout, op 27 October 1789 geleverd, tot bewaring der aloude vrijheden van België, “pro aris et focis”, en welke de eerste is geweest naar de volkomene onafhankelijkheid van het Vaderland, eerst 40 jaren daarna eindelijk veroverd.

“ Bij het vierden der Patriottenhelden, en te midden van onze bewondering voor hunne zegespraal in de straten van Turnhout behaald, zullen wij ook met dankbaarheid herdenken de zoete banden die ons in de hedendaagsche tijden met het doorluchtig Huis van Oostenrijk hebben vereenigd; wij zullen ons herinneren dat, gelijk wij vrij en gelukkig zijn onder de bewonderenswaardige regeeringen onzer geliefde Koningen Leopold I en Leopold II, onze voorouders ook vrij en gelukkig leefden onder de aartshertogen Aelbrecht en Isabella, en tijdens de veertigjarige regeering

der heldhaftige en groote keizerin Maria Theresia, waarvan H. M. Maria Henrica, onze eerbiedwaardige en geliefde Koningin, de waarde achterkleindochter is!

“ Mijnheeren, al te lang heb ik misschien gesproken. Slechts nog eene herinnering en ik eindig.

“ Op 13 November 1844, hier ten stadsraadhuize, sloot mijn vader zijne rede met de volgende woorden :

“ De rechten van eenieder en de algemeene vrijheden door de Staatswet gewaarborgd, zullen voor mij altijd heilig zijn. Onpartijdig, zonder aanzien van gevoelen en gezindheid, zal ik de plichten van mijn ambt trachten waar te nemen, en ik zal mijne werkzaamheden niet beklagen, indien ik iets tot het geluk en welzijn mijner dierbare geboortestad zal hebben bijgebracht .”

“ In deze woorden is zijn 21jarig bestuur vooraf besloten geweest.

“ Zijn programma, Mijnheeren, zal het mijne wezen, zijne voorbeelden wil ik volgen, en zijne stappen zal ik steeds blijven bewandelen!

“ Ik dank nog eens opnieuw voor de hulde mij heden toegebracht, Mijnheer de Schepen Van Hal, al de leden van den Gemeente-Raad, al de Overheden der stad, de prachtige eerewacht en haren onvermoeibaren en altijd zoo dienstwilligen kommandant, de muzikgenootschappen, de oude gilden, de ambachten en fabrieken, de onderwijsgestitichten, al de talrijke deelnemers aan den overschoonen

stoot van inhuldiging en al de inwoners van mijne welbemimde geboortestad Turnhout!

“ Nooit zal deze dag uit mijn geheugen verdwijnen, en heel mijn leven door zal mijne vurige erkentelijkheid blijven voortduren!

“ Leve de Koning en de Koninklijke familie! Leve Belgenland! Leve de Kempen! Leve Turnhout! .”

Daarna nam de heer Secretaris het woord en drukte zich als volgt uit :

Hooggeachte Heer Burgemeester!

“ Dat het mij toegelaten zij bij deze plechtigheid UEd. een woord toe te sturen als secretaris van uw Bestuur, en tevens in den naam van gansch de rij onzer stedelijke beambten.

“ De blijdschap malen, die ons het hart vervulde bij het vernemen uwer benoeming tot Burgemeester onzer stad, ware mij gansch onmogelijk.

“ Immers, wij allen zijn onder uw twee-en-twintigjarig Schepenschap, steeds met klimmenden iever waargenomen, tot het bestuurlijk leven geroepen, en hebben, niet alleen bij de eerste stappen onzer loopbaan, maar voortdurend, ja dagelijks mogen ondervinden, wat al wijze en vaderlijke raadgevingen in uwe gemoedelijke inborst liggen besloten.

“ Wij zijn dus niet uwe vertrouwelingen, maar wel uwe kinderen, en, ware ik niet al te vermetel in mijne uitdrukkingen, zou ik UEd. zeggen, hooggeachte Burgervader, dat

wij ons gelukkig zouden achten op onze jongere schouderen te mogen torschen een deel der zware taak, UEd. door Zijne Majesteit den Koning opgedragen, ten einde dezelve voor UEd. zoo aangenaam mogelijk te maken.

“ Wij roepen uit volle borst :

“ Lang leve de Burgemeester ! ”

Na een treffend antwoord van den heer Burgemeester, had de ontvangst plaats, en werd ten 5 1/2 ure op de groote zaal van het stadhuis een banket gehouden, waaraan de heeren leden van den Gemeenteraad met den heer Secretaris, alsook de heer Commandant der eerewacht deel namen.

Te dezer gelegenheid was de groote zaal prachtig versierd, en prijkte met de volgende jaarschriften :

WENSCHT ALLEN EENPARIG PETRUS DIERCKX BURGEMEESTER
INNIG GELUK.

ACHTBARE PETRUS DIERCKX ZIJ HIER LANG TURNHOUT'S
GELUK ALS BURGEMEESTER.

Des avonds had eene algemeene verlichting plaats, die goed gelukte en op weerdige wijze dit schoone feest sloot.

Ten gevolge van de benoeming van den heer P. Dierckx tot het ambt van Burgemeester, moest er door den Raad worden voorzien in dezès vervanging tot volmaking van het Schepencollegie.

Hiertoe bijeengeroepen op 15 April volgende, overeenkomstig de wet van 30 December 1887, is de heer Joseph

Hubert Gustaaf Van Pelt, Raadslid, met groote meerderheid van stemmen tot Schepen der stad gekozen.

In zelfde zitting werd ZEd. den grondwettelijken eed afgenomen, waarna de nieuwbenoemde Schepen bedankte voor de eer die hem te beurt viel, en voor het vertrouwen dat zijne mederaadsleden in hem stellen, tevens belovende zijne beste pogingen in te zullen spannen om den Raad en de gansche bevolking onder alle opzichten voldoening te geven.

In zitting van 15 April heeft het Schepencollegie, zijnen werkring geregeld als volgt :

Politiedienst en onderwijs : de heer Burgemeester ; stadsfinanciën : de heer V. Van Hal, eerste Schepen ; openbare Werken en Schoone Kunsten : de heer G. Van Pelt, tweede Schepen.

Te zelfder tijd werd het ambt van officier van den Burgerlijken Stand met alle deszelfs betrekkingen, den heer Schepen Van Hal opgedragen.

Gemeente-ontvangst.

Zonder verandering.

Personeel en inrichting der bureelen.

De stadsbode F. Leysen, die opvolgend het ambt van nachtwaker, toegevoegde van politie en deurwaarder ten

Stadhuize waarnam, is op 18 December 1888 schielijk overleden.

Wij betreuren met gansch de stad het onvoorzien verlies van dezen voorbeeldigen ambtenaar, in den bloei der jaren aan de liefde der zijnen ontruikt.

Tot zijnen opvolger hebt Gij in zitting van 18 Maart laatst den heer F. Jacobs gekozen, na vooreerst zijne jaarwedde voorloopig op 700 franken te hebben bepaald.

Tijdens de bespreking der stedelijke begrooting voor 1889, zijn de jaarwedden van al de stadsbeambten verhoogd à rato van 12 % op hunne vorige bezoldigingen, behoudens nochtans de toegevoegden der politie.

Kiesexamen.

Voor de kiesexamen der maand Maart 1889, boden er zich alhier 13 kandidaten aan.

Zes hunner vroegen hetzelve in de vlaamsche taal te ondergaan, en de zeven overige in de fransche taal.

Allen bekwamen het diploma.

Kiezerslijsten.

Wij zijn in de eerste helft der maand Augustus tot de herziening der kiezerslijsten overgegaan. Rekening houdende der ons gedane opmerkingen tijdens de tweede helft der maand, alsook der bepalingen van de wet van 9 Augustus 1889, zijn wij tot den volgenden uitslag gekomen.

JAREN	ALGEMEENE KIEZERS	PROVINCIALE KIEZERS	GEMEENTE KIEZERS
1888	327	860	1066
1889	324	897	1102
Vershil			
{ in meer	0	37	36
{ in min	3	00	00

Op de lijst van 1888 werden afgeschraapt :

18 Algemeene kiezers, waaronder 11 overledenen, 6 vertrokken, 1 die den cijns niet meer betaalt.

19 Provinciale. Tusschen hen vindt men 4 overledenen, 15 uit oorzaak van vertrek.

26 Gemeentekiezers, onderverdeeld in 4 overledenen, 2 vertrokkenen, 13 die den cijns niet meer bezitten, en 7 bij toepassing van art. 21 der wet van 9 oogst 1889.

Bovendien vervallen 4 algemeene kiezers tot den rang van provinciale, en 9 provinciale tot dien van kiezers voor de gemeente.

Klommen tot den rang van provinciale 9 gemeentekiezers, en tot dien van algemeene 15 provinciale kiezers.

De gansch nieuwe ingeschrevene kiezers tellen 4 algemeene, 70 provinciale en 25 gemeentekiezers.

Wetgevende Kamers.

De kiezers voor de Wetgevende Kamers, op de lijsten voor 1889 gebracht, verdeelen zich in:

Kunstschilders, beeldhouwers, bouwkundigen	3
Logement-, hotelhouders en restaurateurs	3
Advokaten en pleitbezorgers	4
Bankiers, wisselaren en wisselagenten	3
Beenhouwers	8
Bakkers en banketbakkers	13
Winkeliers (klein handelaren)	19
Brouwers	5
Herbergiers en slijters in dranken	21
Landbouwers en pachters	31
Stokers	0
Aannemers van gebouwen	4
Fabrikanten en suikerraffineerders	21
Staatsambtenaren en bedienden	13
Provinciale en gemeentebtenaren en bedienden	2
Letterkundigen en dagbladschrijvers	0
Drukkers en boekhandelaren	6
Nijveraars (meesters van fabrieken of groote werkplaatsen)	9
Nijveraars niet bezonder aangeduid	3
Rechters en Raadsleden	5
Metsers	1
Genees- en heelmeesters	4
Schrijnwerkers	5
Molenaars	3
Ministers van eerediensten	8

Mede te dragen 194

	Medege dragen 194
Kooplieden, reeders, commissonnarissen en makelaars	38
Notarissen	5
Officieren van het leger	0
Goud- en zilversmeden, juwelieren en horlogiemakers	1
Decoratie- en gebouwschilders	0
Apothekers en drogisten	4
Leeraren en onderwijzers	2
Eigenaars, renteniers, burgerlijke en militaire gepensioneerden	31
Bedrijven niet aangeduid	49
	—
	Samen 324

Gezwoornen.

Het getal personen die op de herziene lijst zijn gebracht als bevoegd om deel te maken der gezwoornen, belooft tot 55.

Kiezingen.

Eene gedeeltelijke kiezing voor een afgevaardigde van het kanton Turnhout in den Provincie-Raad, heeft alhier plaats gehad op 26 Mei dezes jaars, doordien de heer Hoefnagels, lid en Voorzitter van den Raad, uit vooraangehaalde redenen zijn ontslag indiende.

Bij de verkiezing bekwam de eenige kandidaat, de heer Alfons Versteyle-Dufour, advocaat alhier, 407 geldige stemmen.

Bestuurzaken, stadsschriften, archieven.

Het verhandelen van verschillende bijzondere punten, als deze der eeuwfeesten, der buurtsteenwegen, der Tramlijn Turnhout-Arendonck-Moll, en meer andere van openbaar nut, heeft veel schrijfwerk gevraagd.

Buiten den gewonen bestuurlijken dienst is de briefwisseling met het Middenbestuur nog immer aangegroeid.

Gemeentegoederen.

ROERENDE EN ONROERENDE.

In den loop van het jaar heeft men toevallig in het Stadsgebouw " Het Kasteel „ dienende voor Arresthuis, eenen verholten draaitrap ontdekt in den zijmuur langs de binnenplaats.

Volgens men kan bespeuren moet deze in vorige eeuwen toegang hebben verleend tot de vertrekken der verdiepen en zelfs in verband zijn geweest met de zolderingen.

Het Bestuur van het Arresthuis, dezen bijzonderen trap thans zeer nuttig oordeelende voor den dienst van het huis, alsook in geval van onheil, heeft aan hoogerhand de machtiging gevraagd en verkregen, er de noodige herstellingen aan toe te brengen.

Aankoopingen, verkooping, mangelingen.

Geene.

Betwistbare zaken.

Zie ons verslag van verleden jaar.

Gemeente-reglementen.

Het reglement eener paardenmarkt op 2 Februari en 8 september te houden, is op 18 October 1888 van kracht geworden.

Wij geven onder het rubriek der markten hieromtrent eenige inlichtingen.

De policie der markten is ook meermaals aangeroerd, doch tot hiertoe is hieraan voor verschillende redenen nog geene oplossing gegeven.

TITEL III.

GEMEENTE-INKOMSTEN.

Ontleding der gemeente-rekening van 1888 en waardeering der begrooting van 1890.

GEWONE EN BUITENGEWONE ONTVANGSTEN

a. GEWONE.

Erfelijke inkomsten.

	Rekening.	Begrooting.
Verhuring van huizen en andere opbrengende gebouwen	6530, »	6530, »
Verkoop van turf, schadden, hout en strooisel, enz.	77,55	100, »

*Gemachtigde heffingen, schattingen
en belastingen.*

Voor het onderhouden en verbeteren der buurt- wegen	5763.20	5800, »
Opbrengst van het staangeld in het vleeschhuis	666, »	500, »
Gewone additioneele centiem en op de belas- tingen	4976.15	4900, »
1/4 der belasting op de honden	554.16	550, »
Aandeel der stad voor de afgeschafte octrooi- rechten volgens de wet	69391.82	69391.82
Belastingen op de rijtuigen op veren of riemen	3205. »	3200, »
Idem op paarden en ossen	4384.80	4400, »
Idem van de belasting op het bebouwd kadas- traal inkomen der bewoonde huizen, luthui- zen en nijverheidsgebouwen gebracht op 15%	39986.25	40000, »

Andere ontvangsten.

Opbrengst der ruiming van de stadspissijnen en gemakken	75, »	75 »
Opbrengst der akten van den burgerlijken stand	134.20	175 »

b. DUITENGEWONE.

Goed slot der vorige rekening	52081.39	00,00 »
Overschot der vorige dienstjaren op de begrooting	00,00	24858.41 »
Toelage van de provincie voor de stadsteeken- school	600, »	600, »
Toelage van den Staat voor de stadsteekenschool	600,00	600, »
Toelaag voor de muziekschool van de provincie	500, »	500, »
Id. van den Staat voor de muziekschool.	00,00	500, »
Id. voor het lager onderwijs van den Staat	11799,00	11799, »
Id. id. id. Provincie	5500, »	5500, »
Id. voor de bewaarscholen van den Staat .	750, »	750, »
Toelaag van den Staat voor gezondheidswerken		

in sommige volkrijke werkmanskwartieren. 1/3 van 37138	00.00	12379.33
Id. id. voor den buurtsteenweg der Schor- voirtstraat	00.00	12291.33
Id. der Provincie voor den buurtsteenweg de Schorvoirtstraat	00.00	12291.33
Id. voor het vieren van den honderdsten ver- jaardag van den Slag van Turnhout in 1789	00.00	3000.00
Id. Staat voor de vergrooting der lokalen van stads-meisjesschool, met inbegrip van nieuw mobilair derzelve, 1/3 van 7612 fr.	00.00	2537.33
Aandeel der stad in het nieuw gemeentefonds, art. 15 der wet van 19 Augustus 1889; 1 frank per inwoner	00.00	16670. »
Uitgift van 63 kasbons à 1000 fr. ieder, à 4 % 's jaars. Kon. besluit van 10 Augustus 1889.	00.00	63000. »
Verschillende ontvangsten, interesten der spaarkas begrepen	781.15	700, »
Buitengewone opcentiem en	30734.56	30500, »
Drij buitengewone opcentiem en op de drij grondslagen voor betaling der interesten van de uit te geven kasbons	00.00	2550, »
Militaire logementen, transporten, enz.	00.00	1000, »
Teruggave van de verschotten gedaan voor de kuisching der rivieren <i>ex officio</i> , ten laste der boordeigenaars	00.00	100, »
Opbrengst van reeds verleende en nog te ver- leenen concessien voor begraafplaats op het gemeentekerkhof.	00.00	600, »
Belasting op de draaiorgels, tenten en barakken	2309.13	2300, »
Schoolgelden der betalende leerlingen in de lagere scholen	1986.75	2000, »

Schoolgelden der betalende leerlingen in de bewaarscholen	159.00	150, »
Vermoedelijke opbrengst van den buurtspoorweg Antwerpen-Oostmalle Turnhout (3 1/2 % op 182,000, »)	6370. »	6370, »

GEWONE EN BUITENGEWONE UITGAVEN.

1. Kapittel. Huishoudelijk plaatselijk bestuur	16496.25	17850. »					
2. » Publieke veiligheid en gezondheidsgesteltenis, enz.	24389.89	28700. »					
3. » Gemeentewerken	10928.35	11420. »					
4. » Handel en scheepvaart	00.00	00.00					
5. » Caserneering, logementen en militaire transporten	18.00	1000, »					
6. » Publieke weldadigheid	<table> <tr> <td>{ Godshuizen 22036.24</td> <td rowspan="3">} 70638.54</td> <td rowspan="3">68500.04</td> </tr> <tr> <td>{ Armen 35650.00</td> </tr> <tr> <td>{ gem. fonds 10813.80</td> </tr> </table>	{ Godshuizen 22036.24	} 70638.54	68500.04	{ Armen 35650.00	{ gem. fonds 10813.80	
{ Godshuizen 22036.24	} 70638.54	68500.04					
{ Armen 35650.00							
{ gem. fonds 10813.80							
7. » Eeredienst	1300. »	1300. »					
8. » Openbaar onderwijs	41253.86	42380.36					
9. » Schoone Kunsten	6076.06	6950.00					
10. » Gevestigde schuld	9564.09	12076.09					
11. » Regelingen	364.05	500, »					
12. » Herhalingen	3444.17	3007.05					
13. » Buitengewone uitgaven	7769.80	107324.00					
14. » Verschillende uitgaven	5234.82	4771.95					
15. » Nieuwe werken en bijzondere uitgaven	9158.50	14099.45					
Totaal	206636.38	319878.94					

UITKOMST DER BEGROOTING VAN 1890.

Ontvangsten	fr.	349168.55
Uitgaven	»	319878.94
Overschot fr.		29289.61

Oude schulden.

Zonder verandering.

Leeningen.

Een koninklijk besluit van 10 augustus 1889, machtigt de Stad Turnhout tot de uitgift van 63 kasbons ieder van duizend franks, aan den intrest van 4 % 's jaars, en aflosbaar in vijf jaren, om er de opbrengst van te gebruiken tot daargestelling van werken van openbaar nut, en tot viering der eeuwfeesten van den slag van Turnhout van 27 oktober 1789.

Een ander koninklijk besluit van zelfden datum keurt goed de beraming des Gemeenteraads van 3 Juni 1889, waarbij de machtiging wordt gevraagd om gedurende vijf jaren drij nieuwe opcentiemen te heffen op het principaal der grond- en personeele belastingen en ook op het patentrecht.

Deze belasting zal dienen tot betaling der intresten van de uit te gegevene kasbons waarover hiervoor gewag.

Een opcentiem op de drij grondslagen gaf in 1888 frs. 853.84, verdeeld als volgt:

Grondlasten	fr. 373,49
Personeel	» 337,38
Patenten	» 142,97

Finantiëele gesteltenis.

Deze zal merkelyk verbeteren ten gevolge der heilzame wet van 19 Augusti 1889, waarbij voortaan aan de gemeen-

tens jaarlijks 1 fr. per inwoner door den Staat wordt toegekend. Onze Stad is daarvoor aan het huidige Kabinet en bijzonder aan deszelfs hoofd, den hoogachtbaren heer Minister Beernaert, ten hoogste dankbaar, en heeft uit dien hoofde een adres van dankbetuiging gestemd.

Zie het rubriek: Leeningen.

Comptabiliteit.

BEGROOTING VAN 1889.

De begrooting voor 1889 werd door de Bestendige Deputatie vastgesteld:

In ontvangsten op	fr. 229179,86
In uitgaven »	» 222755,32
In overschot	fr. 6124,54

Rekening van 1888.

Volgens de thans aan onderzoek onderworpen rekening, bedraagt deze:

In ontvangsten	fr. 251494,89
In uitgaven	» 206636,38
In overschot	fr. 44858,51

Pensioenkas der toegevoegden.

Op 28 Januari dezes jaars deden wij de opname van het bijzonder pensioenfonds der toegevoegden.

De toestand sloot aldus:

Ontvangsten	fr. 1902,19
Uitgaven	» 1366,09
Overschot	» 536,10

Bovendien heeft de kas thans in haar bezit voor fr. 15265,69 waarden.

TITEL IV.

LIEFDADIGE GESTICHTEN.

Bureel van Weldadigheid.

Het Bureel is zwaar beproefd door het schielijk overlijden van den heer Lud. Jansen, dewelke, sinds 1882 zich gewetensvol van zijn ambt als lid van het Armbestuur heeft gekweten, en in den nacht van 25 op 26 Augustus door eenen plotselingen dood aan de liefde der zijnen en zijner medeleden werd ontrukkt.

Geneeskundige dienst.

Zonder verandering.

Roerende en onroerende goederen.

Hieraan is geene verandering toegebracht.

Giften en legaten.

Geene bijzondere giften werden gedaan.

Aankopeningen, verkoopeningen, mangelingen.

Zonder bijzonderheden.

Afleggingen en aanleggingen van kapitalen.

Het Armbestuur is gemachtigd geworden den afleg te aanvaarden van twee cijnsen in geld, ieder van fr. 725,62, gesticht ten voordeele van het Bestuur namens en ten laste van

- 1° Den heer Karel Spruyt-Bellens;
- 2° Den heer Jos. Hannoset-Van Gool, beide woonachtig te Turnhout.

Comptabiliteit.

REKENING 1888.

Deze is vastgesteld in:

Ontvangsten	fr. 67432,74
Uitgaven	» 58568,33
Overschot	fr. 8864,41

BEGROOTING 1889.

Zij bedraagt:

In ontvangsten	fr. 63514,06
In uitgaven	» 62747,94
In overschot	fr. 766,12

In 1888 bedroeg het aandeel der Stad tot vorming van het gemeenzaam fonds fr. 10558,80, terwijl, volgens

rekening van hetzelfde aan de Stad hiervan werd uitbetaald fr. 15419,25.

Voor het jaar 1889 is het aandeel der Stad bepaald op fr. 10680, à rato van 0,60 c. per hoofd op 17800 zielen.

Onderstanden, uitdeeling.

Wij ontleenen aan de nedergelegde rekening eenige cijfers, die u over de bijzonderste onderstanden nader zullen inlichten.

In geld	fr. 13000,00
In brood	» 10030,42
In kleedèren lijnwaad en beddegoed	» 795,11
In geneesmiddelen	» 1812,23
Jaarwedden der genees-, heel en vroedmeesters	» 3000,00
Mondkosten enz. der bestedingen	» 12933,36
Voor armen, ter woonst in andere gemeenten geholpen in 1888	» 2000,00
Idem te regelen op 1890	» 953,96
Voor armen ter woonst in vroegere jaren	» 324,45
Voor huishuren	» 2700,00
Aan vreemde behoeftigen, alhier ondersteund (in verschot)	» 3486,55

Bij al deze uitgaven betrekkelijk den openbaren onderstand, moet men voegen degene in het Godshuis en in het Gasthuis veroorzaakt, en onder het volgende rubriek ingelascht.

Deze komen gezamenlijk voor onder kapittel VI der stedelijke begrooting, betiteld: Publieke liefdadigheid.

Betwistbare zaken.

Geene.

Godshuizen.

BESTUUR.

Voor de vijfjarige vernieuwing is het mandaat van den heer G. Glénisson verlengd geworden.

Tot opvolger van den eerwaarden heer Lud. Busschots, overleden, in leven voorzitter van het Bestuur, welk ambt hij tot den dood gewetensvol en met gekende ondervinding vervulde, werd gekozen de eerwaarde heer J. F. Gebruers, bestuurder van het burgerlijk hospitaal.

De heer G. Van Pelt, lid van het Bestuur, is uitgeroepen tot deszelfs Voorzitter.

Roerende en onroerende goederen.

Zonder verandering.

Giften en legaten.

Eene gift van 500 franks zonder last is gedaan geworden aan het St. Petrus Godshuis (oud-mannenhuys) door wijle Maria Magdalena Haecx, echtgenoot van den heer Egidius Jaspers, bij testament verleden voor den heer Notaris Dierckx, den 1 oktober 1884, af te leveren zes maanden na de dood van haren voornoemden man.

Aankoopingen, verkooping, mangelingen.

In zitting van 22 mei 1889, is aangenomen te verkoopen

aan den heer Ant. Van Liempt, een perceel land, toehoorende aan het St. Petrus Godshuis, gelegen tegen den steenweg naar Hoogstraeten, voor de som van fr. 3876.

Ook heeft het Bestuur zijnen prijs gesteld tot verkoop van den grond der standplaats van den buurtspoorweg Antwerpen-Turnhout.

Aflegging en aanlegging van kapitalen.

Het Bestuur der Godshuizen heeft ten beloope van twintig duizend franks weerden (belgische annuïteiten) verkocht, en deze som in stadsbons à 4 % herplaatst.

De som van fr. 4800 met intresten begrepen fr. 5001,83, voortkomende van verkochten grond aan de heeren Meeuwesen & Cie, is gebruikt, na machtiging, tot herstel van bouwvallige huizen op het Beggijnhof.

Comptabiliteit.

Voor 1889 zijn de begrotingen vastgesteld geworden als volgt :

	Ontvangsten	Uitgaven	Overschot
St. Elisabeth's Gasthuis.	fr. 22685,91	fr. 22553, »	fr. 130,91
St. Petrus Godshuis.	» 38783,77	» 36066,76	» 2717,01
Beggijnhof.	» 14973,01	» 14950,86	» 22,15
Algemeen totaal,	fr. 76442,69	fr. 73572,62	fr. 2870,07
Die voor 1888 bedroeg.	104312,53	102239,16	2073,37
Verskil in {meer {min	» » fr. 27869,84	» » fr. 28666,54	fr. 796,70 » »

De nedergelegde rekeningen over 1888 beloopten :

	Ontvangsten	Uitgaven	Overschot
St. Petrus Godshuis.	fr. 43836,72	fr. 31163,77	fr. 12672,95
Beggijnhof	» 16343,07	» 15703,97	» 639,10
			Malislot
St. Elisabeth's Gasthuis	» 22710,79	» 24980,49	» 2269,70

Betwistbare zaken.

Het proces der Godshuizen tegen den Staat voor den afstand van een gedeelte grond tot verbinding der dok n° 1 aan de standplaats van den ijzerenweg, is ten voordeele van de Godshuizen afgeloopen.

Beggijnhof.

FONDATIE EN INFIRMERIJ.

In de infirmerij waren dit jaar 8 zieke of gebrekkige beggijnen opgenomen. De Fondatie telt voortdurend 9 kostgangers.

St. Elisabeth's Gasthuis.

Het getal religieuzen is bepaald gebleven op negentien. Het middelmatig getal verpleegde zieken bedroeg 40. Bij koninklijk besluit van 15 Januari 1889 is de dagelijksche onderhoudsprijs per persoon vastgesteld op fr. 1.57 c. Men onderhield ten laste van :

Turnhout.	299 personen
Andere gemeenten.	10 »
Staat.	1 »
Gemeenzaam fonds	1 »
Voor hunne penningen.	21 »
	332 »

St. Pieters Godshuis.

De gemiddelde bevolking van het gesticht bestond uit 123 bestedelingen. Negen kloosterzusters zijn thans in het gesticht gebruikt.

Zinneloozen.

De stad voorzag in den onderhoud van 24 zinneloozen. Zij betaalde hiervoor aan de verschillende gestichten in 1888 fr. 2428.96.

Blinden en doofstommen.

Men gaf hiervoor uit 499.39 franks. Te Brugge onderhield men drie stomdooven en blinden, te Zwijndrecht één blinde en te Lovendegem, één stomdoove.

Bedelaarswerkhuizen.

Middelmatig was het getal bedelaars 32 in 1888. Bovendien het aandeel door het gemeenzaam fonds bijgebracht, betaalden wij hiervoor 2518.91 franken.

Vier inboorlingen van Turnhout bevonden zich in de hervormingsschool te Ruysselede, waarvoor betaald werd fr. 1079.30.

TITEL V.

EEREDIENST.

Geestelijkheid.

De eerweerde heer J. B. Van de Velde Pastor-Deken van St-Pieter, sedert 1859, heeft uit rede van zijnen grijzen ouderdom, zijn ontslag aan Z. E. den Kardinaal-Aartsbisschop van Mechelen gezonden.

Hem volgen in zijnen rusttijd onze innigste wenschen van heil en zegen en de uitdrukking onzer vurige dankbaarheid, voor al het goede dat hij aan onze stad deed gedurende meer dan 30 jaren.

De eerweerde heer Lud. Busschots, Pastoor van het Begijnhof, en voorzitter van het Bestuur der Godshuizen, in welke beide betrekkingen ZED. zich steeds ievervol van zijne plichten heeft gekwet, is op 28 oktober 1888 alhier overleden.

Tot zijnen opvolger als Pastoor van het Begijnhof werd genoemd de eerweerde heer J. F. Van der Linden, voorheen Pastoor te Wilryck.

De eerweerde heer J. B. Pittoors, voorheen onderpastoor in St. Pieter en pastoor in het Burgerlijk Gasthuis, thans leeraar in het Groot Seminarie te Mechelen, is door Zijne Eminentie den Kardinaal-Aartsbisschop tot Deken der parochie van St. Pieter genoemd in september 1889. Zijne

plechtige intrede heeft plaats gehad op vrijdag, 27 september laatst.

Kerkfabrieken.

Zonder verandering.

Rekeningen — 1888.

a. ST. PETRUS KERK.

De bestendige Deputatie des Provincieraads keurde dezelve goed zoo als zij werd voorgedragen, te weten:

In ontvangsten	fr. 26773,32
In uitgaven.	» 26710,40

Met een overschot van	fr. 62,92

Bij deze gelegenheid heeft de bestendige Deputatie besloten dat de pretentiën van het kerkfabriek op de opbrengst der grassingen op het Gemeentekerkhof niet ontvankelijk zijn, en uit dien hoofde van af 1890 de stad zelf in ontvangst zal moeten aanrekenen het krediet hieruit voortspruitende, blijvende de opbrengst van het oud parochiaal kerkhof voorbehouden, zonder dat door deze handelwijs niet in het minste de kwestie van eigendom van dit goed zij opgelost.

b. O.-L.-VROUW TE SEVENDONCK.

De bestendige Deputatie keurde deze goed als volgt:

Ontvangsten.	fr. 687,19
Uitgaven.	» 653,84

Overschot	fr. 33,35

Begrootingen — 1889.

a. ST. PETRUS KERK.

De begrooting, door de provinciale overheid vastgesteld, bedraagt.

In ontvangsten.	fr. 21417,65
In uitgaven.	» 21360,00
In overschot , ...	fr. 57,65

b. O.-L.-VROUW TE SEVENDONCK.

Hare begrooting is vastgesteld geworden :

In ontvangsten, ...	fr. 698,77
In uitgaven.	» 664,84
In overschot, ...	» 33,93

Roerende en onroerende goederen.

Zooals wij verleden jaar vermoedden, is de nieuwe orgel, vervaardigd in de werkhuizen van den heer Car. Amcessens, orgelmaker te Geeraardsbergen, in het begin dezes jaars geplaatst in St. Pieter.

Voor de herstellingen der twee kunstgewrochten, voorstellende " De ontmoeting van Jacob en Esaü ", en " Het leven der H. Apollonia ", is men het eindelijk eens geworden.

De stad heeft besloten op denzelfden voet bij te dragen als

het kerkfabriek, en hiervoor reeds haar aandeel bepaald.

Hopen wij dat met geldelijke ondersteuning van Staat en Provincie hieraan eerstdaags de gewenschte verbeteringen zullen worden toegebracht.

Giften en legaten.

Een legaat is aan St. Pieterskerk gedaan door Mejufvrouw Isabella Van Oorschot, partikuliere, overleden te Turnhout den 25 September 1888.

Het bedroeg fr. 1000, op last en voorwaarde jaarlijks te doen celebreren een zingende jaargetijde met drie heeren tot lafenis harer ziel en dit eeuwigdurend.

Kapitalen.

Wij hebben hieromtrent niets merkwaardigs mede te deelen.

TITEL VI.

OPENBAAR ONDERWIJS.

College van humaniteiten.

Het gesticht neemt voortdurend toe in bloei, en in de achting der ouders.

Het getal studenten is thans gestegen tot 490, waartusschen 310 kostgangers en 180 leerlingen der stad.

Bovendien volgen 76 jongelingen der Apostolische School de leergangen.

Staatsmiddelbare School.

Wij hebben geene bijzondere veranderingen in den toestand onzer school aan te stippen.

Bij ministerieel besluit van 15 september 1888, zijn de heeren D. Breuskin, regent te Kortrijk, en L. Leeten, onderwijzer te Leuven, in dezelfde hoedanigheid te Turnhout benoemd, in vervanging der heeren E. Allegaert en L. Ceustermans, tot eene andere bestemming geroepen.

De heer Breuskin, werd tezelfdertijd aangesteld als leeraar (bij verdeeling) voor de lichaamsoefeningen.

Ten gevolge van den ziekelijken toestand van den heer Ch. Hof, onderwijzer, zond het Staatsbestuur in den beginne van Juni den heer Van Damme, als tusschentijdige plaatsvervanger, welke laatste met de herstelling van den heer Hof, ons in Augustus wederom verliet.

In den bijzonderen prijskamp voor vlaamsche taal in 1888, bekwamen de leerlingen Maes, Frans, de 9^e, en Swaan, Jan, de 11^e plaats op 79 mededingers. (Afdeeling A.)

In den algemeenen prijskamp voor de vlaamsche taal, tusschen de leerlingen der Staats-middelbare scholen van

tweeden rang in 1889, behaalde de heer Frans Verschoren, te Turnhout, den derden prijs met 65 op 100 punten.

Gemeente lager onderwijs.

Het personeel is onveranderd.

Het getal scholieren in de gemeentjongensschool steeg in Juni tot 117, waartusschen 113 kosteloos en 4 mits betaling.

De bevolking der gemeente meisjesschool klom op hetzelfde tijdstip tot 191 waarvan 41 mits betaling en 150 kosteloos.

De bewaarafdeeling telde 202 kinderen, van welke 40 het schoolgeld betalen.

De aangroei dezer schoolbevolking deed de noodzakelijkheid inzien de lokalen der gemeente meisjesschool te vergrooten.

De Gemeenteraad zijne ernstige aandacht verleende aan den staat van zaken en gehoor gevende aan de herhaalde vertoogen der toezichter en hoofdonderwijzeres, beval de opmaking van een ontwerp tot bouwing eener klas met verdiep en begreep de onkosten in de uitgift van kasbons waarover wij hiervoor gewaagden.

Wij zonden plannen met bestek ter goedkeuring aan de Provinciale Overheid, en op haar advies, heeft het Staatsbestuur besloten tot bijdrage van een derde der onkosten.

De Bestendige Deputatie heeft aldus het ontwerp goedgekeurd, en hieraan zal eerstdaags gevolg worden gegeven.

Onderstand voor het lager onderwijs.

De nedergelegde rekening over het dienstjaar 1888, geeft voor ontvangst ten titel van toelaag voor het lager onderwijs in onze stad:

Van den Staat	fr. 11799,00
» bijvoeglijk voor 1886	» 700,00
Van de Provincie	» 5500,00
Van den Staat voor de Bewaarschool	» 750,00

Het pensioenstaandeel, ten laste der Stad voor den heer P. Boeckx, gewezen gemeenteonderwijzer op het gehucht Sevendonck, bedragende fr. 471,60 is vervallen, doordien zelfde heer te Merxplas overleed in de maand Februari dezes jaars.

Bijzonder lager onderwijs.

Wat betreft de aangenomene lagere school voor meisjes, onder het bestuur van Mej. Phil. Moerman, haar is dezelfde toelaag van fr. 7789,56 als in vorige jaren toegekend.

Men telt er 430 leerlingen, waaronder 28 tegen betaling. Het personeel blijft hetzelfde.

Zoo insgelijks in de aangenomene lagere school voor jongens onder bestuur van den heer Ad. F. Jacobs.

Voor 1889 is haar eene toelaag verleend van fr. 14300.

De school blijft hare goede faam behouden, en met innige voldoening zagen wij dit gesticht in den kantonalen kamp-

strijd van 1888 nogmaals schitterende onderscheidingen te beurt vallen.

Uit dien hoofde hebt Gij in de begroting voor 1889 de bekroonden herdacht en eene som van fr. 100 gestemd om hen als prijzen te worden uitgereikt.

Ook in den jongsten prijskamp, door het Bisdom uitgeschreven tusschen al de gestichten van lager onderwijs in het gebied van Meeholen over Godsdienstleer en gewijde geschiedenis, bekwam de school de eerste onderscheidingen.

Op 30 mededingers verwierf zij dertig benoemingen, waarvan 11 eerediplomas, verschillende van 99,5 punten tot 64,5 op 100.

De school telde 695 leerlingen onderverdeeld in 665 kosteloze en 30 mits betaling.

De aangenomene gemengde school van Sevendonck werd bezocht door 74 scholieren; twintig hunner betaalden schoolgeld.

In de kosteloze bewaarschool in de Beekstraat zijn thans 400 kinderen opgenomen, die er gevoed, gekleed en onderwezen worden.

Door een bijzonder toeval van het lot heeft het Bestuur kunnen voorzien in de noodwendigheden der school en zelfs besloten tot vergroting der lokalen om nog een grooter getal kinderen te kunnen herbergen.

In de school der Nonnen van het H. Graf ontvingen 429

kinderen het onderwijs. Tusschen hen waren 224 betalende, 110 kostelooze, terwijl 95 zich ook toegedden op het kantwerken, naaien, breien, enz. en hierdoor eene soort van huishoudkundige school vormen.

Nijverheid-, Ambacht- en Normaalscholen.

Geene.

Bijzondere kostschool.

Het pensionaat van het klooster van het H. Graf telde in 1889 vier en veertig kostgangers.

TITEL VII.

SCHOONE KUNSTEN, WETENSCHAPPEN EN LETTEREN.

Teekenschool.

Sinds jaren zijn de aanvragen tot bijwoning der lessen zoo talrijk dat men verplicht is geweest er een zeker getal te weigeren, daar de ruimte der lokalen ontoereikend is geworden.

Wij hebben hieraan reeds meermalen onze aandacht verleend, en in vooruitzicht der te doene veranderingen en

vermeerdering van het personeel, ons tot het Staatsbestuur gewend om verhooging van toelaag te bekomen.

Wij zijn ook bereid tot bloei en voorspoed dezer nuttige instelling, ons zekere opofferingen te getroosten.

De heer Alfons Strymans, oud-leerling onzer Akademie, laureaat van 1888 bij de Koninklijke Akademie van Schoone Kunsten te Antwerpen, heeft zich in de jongste prijskampen nogmaals op schitterende wijze onderscheiden.

De toelaag der stad tot het voltrekken zijner hoogere studiën, werd voor 1889 gebracht op 250 franken.

Even als voorgaande jaren heeft het Staatsbestuur een aantal zilveren eerepenningen verleend om als prijzen te worden uitgereikt.

Muziekschool.

Het getal ingeschrevenen beliep in 1889 tot 64.

Twaalf leerlingen beoefenden de viool. Verders telde de school 5 leerlingen voor de klarinet, 3 voor de fluit, 2 voor de saxofoon, 2 voor cornet à pistons. Ook beoefenden den hoorn, trombone, saxhorn-alto en tuba. Het getal instrumentisten is dit jaar geklommen tot 28.

Wij hebben dit jaar de morgenzittingen door de muziekschool gegeven, toegankelijk gemaakt voor de ouders der leerlingen. De uitvoeringen hebben ons ten uiterste voldaan.

Letterkundige genootschappen.

Deze bestaan ter stede niet.

Muziekgezelschappen.

Wij achten het ons ten plicht al de muziekmaatschappijen der stad te bedanken voor hunne bereidwilligheid tot het opluisteren van al de openbare feesten dit jaar gegeven.

Dit zij bijzonder gezegd voor hunne deelneming aan de inhaling van den heer Burgemeester, aan den lichtstoet en den grooten geschiedkundigen Praalstoet, die bij de viering van den honderdsten verjaardag van den Slag van Turnhout onze straten hebben doorkruist.

Tot aanmoediging is aan ieder der verschillende muziekgezelschappen eene toelaag en eenen gedenkpenning verleend.

Men zie hierover verder aan het einde van dit verslag.

TITEL VIII.

GEZONDHEIDSDIENST,

OPENBARE GEZONDHEIDSGESTELTENIS.

In het personeel der plaatselijke geneeskundige Commissie is geene verandering gekomen.

Wat wij verleden jaar over den algemeenen gezondheids-toestand neerschreven, kunnen wij dit jaar nog met genoeg aanhalen.

Onder alle opzichten was de toestand bevredigend. Geene bijzondere gevallen van besmettelijken aard zijn voorgekomen, en wij besluiten uit de aangiften van overlijden dat, in evenredigheid der steeds aangroeiende bevolking, de sterfgevallen zelfs niet zoo aanzienlijk waren als in sommige voorgaande jaren.

Echter heeft de kroepziekte en soortgelijke ontstekingen der ademhalingswerktuigen gansch het jaar tusschen de kinderen voortgeduurd, en zijn er eenige gevallen met doodelijken afloop waargenomen.

De geneeskundige Commissie is meermaals vergaderd geweest, en laatst nog is zij geraadpleegd geworden over het punt der besmetting van de waters in de rivier " de Aa " door den afloop in hare bedding van ongezonde bestanddeelen, voortkomende van nijverheidsfabrieken.

Eene klacht, te dien opzichte door het gemeentebestuur van Thielen aan den heer Prokureur des Konings ingezonden, gaf aanleiding tot bijzondere bewaking, ten gevolge derwelke proces-verbaal is opgesteld geworden.

Hierdoor ontstond eene zekere verontrusting tusschen de heeren nijveraars onzer stad, die zich bij gezamenlijk vertoog tot den Gemeenteraad wendden, dewelke in eerste lijn met het behartigen van aller belangen is belast.

In zitting van 22 juli hebt gij ons de taak opgelegd, bij de Deputatie in hunnen naam aan te dringen, opdat het *statu quo* behouden worde, tot dat aan het sinds lang in beraming gestelde ontwerp van stoepen en riolen eene oplossing worde gegeven.

Dientengevolge heeft de Bestendige Afvaardiging een onderzoek door de provinciale geneeskundige Commissie bevolen, welker gevoelen tot heden nog niet is gekend.

Koepokinentingen.

Deze zijn door onze bevolking goed ten nutte gemaakt.

Wij hebben bestatigd dat het getal der inenting en der herinentingen dit jaar talrijker is geworden.

Begravenissen.

In zitting des Raads van 19 Februari heeft de Raad be- raamd over een nedergelegd ontwerp van reglement op den begrafenisdienst door de heeren De Somer en Nuyens, Raads- leden, strekkende tot inrichting van eenen lijkwagen volgens klassen, en tot vergunningen op het Gemeente-kerkhof.

Verschillende beweegredenen werden in deze zitting grondig overwogen; de bepalingen en den zin van art. 75 der gemeentewet alsook het keizerlijk decreet van 23 prairial jaar XII breedvoerig ontwikkeld.

Echter is het de Raad ten slotte eens geworden het ontwerp naar het Kerkfabriek van St. Pieter te verzenden,

ten einde hierover zijne denkwijze te kennen, aangezien er werd verklaard, alhoewel het ontwerp hieromtrent niets bevat, dat er geen doel bestaat inbreuk te maken op de rechten der Kerkfabriek, maar hotzelve alleenlijk strekt om met gezamentlijk beleid te geraken tot eenen zedelijkeren begrafenisdienst.

De Fabriekraad heeft kennis gekregen der zaak, doch heeft tot hiertoe zijn oordeel nog niet medegedeeld.

Rampen en ongelukken.

Op 25 September 1888 is een kind dood gereden door onvoorzichtigheid, terwijl op 5 November van hetzelfde jaar de genaamde Petrus Van Gorp, landbouwer op het Schorvoirt, zich door eigen onvoorzichtigheid heeft overreden, en denzelfden dag overleed.

Den voornaamste brand was deze van den nacht van 13 op 14 Juni laatst, waarbij 9 burgerswoningen in de Lokerenrei, in asch werden gelegd.

De gebouwen, het eigendom der heeren gebroeders Mesmackers, was verzekerd bij de Maatschappij *Helvetia*, doch van de schadelijgende burgers was slechts ééne verzekerd.

Brandspuitdienst.

Het korps vrijwillige pompiers blijft ievervol in zijnen dienst.

In zitting van 3 December 1888 heeft de Raad het college gemachtigd voortaan op de gewone kredieten voor dezen dienst vereischt, eene som van 200 franken te hunner beschikking te stellen tot vergelding aan de manschappen.

Wij zijn het korps ook een woord van dank schuldig voor de diensten tijdens den geschiedkundigen optocht der eeuwfeesten aan onze stedelijke politie bewezen. Zijne onbespelijkte houding en zijne gezochte kleeding hebben eenieder behaagd.

Als gevolg aan hetgeen wij verleden jaar konden inlascen over het vraagstuk eener geschikte bergplaats voor het blusmaterieel, is men met het Kerkfabriek van St. Pieter in onderhandeling getreden, ten einde, bij wederzijdse overeenkomst, en onder voorbehoud van alle rechten van eigendom, hiertoe ten gevalle een gedeelte der gronden van het voormalig Kerkhof rond de Kerk te gebruiken.

Intusschentijd heeft de stad voor een onbepaald termijn eene bergplaats gehuurd à rato van 300 frank's jaars, erkennende de noodzakelijkheid het materieel voortdurend in goeden staat te onderhouden.

TITEL IX.

JUSTITIE, OPENBARE VEILIGHEID, GEVANGENIS.

Politie.

Het personeel heeft geene verandering ondergaan.

Een koninklijk besluit van 30 April 1889 heeft de verhooging met 12 % der jaarwedde van den heer Commissaris bekrachtigd.

Wij kunnen ook niet nalaten in het voorbijgaan een woord van lof te uiten voor het dienstdoende personeel, dat tijdens de eeuwfeesten van den slag van Turnhout, zich met nauwgezetheid en ievolv van zijne plichten heeft gekwet.

Het vraagstuk der herinrichting van den dienst, met de noodige verbeteringen, is sinds geruimen tijd ter studie, en wij hopen eerlang eene oplossing aan dit punt te kunnen geven.

Misdaden, overtredingen, aanhoudingen,

Van 1 September 1888 tot 1 September laatstleden werden er 742 proces-verbalen opgemaakt voor de volgende feiten:

Aanslag tegen de eerbaarheid	3
Bedelarij en landlooperij	2

Mede te dragen 5

	Medegedragen	5
Brandrampen.		4
Eerrooverij		1
Ongemuilbande honden.		21
Dieverij van hout en strooisel		154
Huisdieverij met of zonder braak		64
Dieverij van verschillende voorwerpen en hofvruchten		32
Misbruik van vertrouwen		2
Mishandeling, beledigingen en smaadwoorden		88
Andere overtredingen aan gemeente en provinciale reglementen.		161
Straatschennis en ruststoornis		49
Vernieling van veldvruchten.		14
Zinneloozen toestand		7
Zelfmoord		2
Drenkelingen.		2
Doodsbedreigingen.		0
Woonschennis		28
Aftroggelarij.		1
Redding van kinderen		3
Banbreuk		1
Dronkenschap		87
Ongelukken		2

Totaal 728

Hierbijgevoegd: de Commodo & Incommodo: 14

Samen 742

Ordonnantiën en reglementen.

Zie hiervoor gemeente-reglementen.

Gevangenhuis.

Bevolking op 1 Januari 1888	62
Binnengekomen in het jaar	2466
Uitgegaan	2462
Bevolking op 31 December 1888	66
Aanwezigheidsdagen	21599
Dagen van onderhoud ter infirmerij.	18
Zieke gevangenen.	3
Sterftens.	0
Gevallen van zinneloosheid	0

Bij koninklijk besluit is aan den Surveillant van eerste klas, den heer J. J. Mulders, uit hoofde van ziekelijken toestand, een jaarlijksch pensioen verleend van 1228 fr.

Paspoorten.

Men vroeg in den loop van dit jaar ten bureele der bevolking drij bewijzen van eenzelvigheid.

Werkmansboekjes.

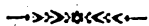
Slechts vier werkmansboekjes zijn sedert 1 september 1888 gevraagd en afgeleverd.

Aanplakkingen, openbare roepers.

Zonder verandering.

Loterijen.

Bij ons besluit van 6 oktober 1888, hebben wij het Bestuur der Armbus " De vereenigde vrienden " gemachtigd, eene loterij-tombola in te richten bij Mad. Weduwe Bellens, Groenstraat, en dit ten profijte der Armbus, tot onderstand van den schamelen arme der stad.

TITEL X.

MILITIE.

De alphabetische lijst der jongelingen, geroepen om in 1889 deel te nemen aan de loting voor de nationale militie, bevatte dit jaar 185 namen.

Vooraleer over te gaan tot de loting, bevoel de heer Arrondissementskommissaris nog drie doorschrabbingen, uit hoofde van Nederlandsche geboorternationaliteit.

Dit maakte voor dit jaar tegen het vorige een verschil van 41 lotelingen.

Het getal te leveren manschappen klom in evenredigheid en werd door de Bestendige Deputatie bepaald op 43.

Militieraad.

Buiten de voormelde lotelingen, verschenen nog voor den militieraad, 109 uitgestelden van vorige jaren buiten 1

ontslagene van den dienst ingevolge de wet van 27 December 1884, en 1 voorloopig ontslagene volgens art. 29 der militiewet.

Twee hunner zijn slechts voor den dienst geschikt bevonden, zoodat er door de klas nog een-en-veertig manschappen te leveren bleven.

Van dan af is het niet te verwonderen dat het hoogste dienstplichtig nummer is gestegen tot 232, wanneer slechts het hoogste nummer 291 is.

Daarenboven was de geschiktheid voor den dienst niet al te gunstig, want tussehen de vrijstellingen vinden wij er maar 15 uit reden van dienst eens broeders, 8 als onmisbare steun hunner moeder-weduwe, en 2 als eenige wettige afstamming eener onbemiddelde familie.

Een militiaan werd ontslagen in vredeestijd als leerling in het Aartsbisschoppelijk Seminarie te Mechelen; een andere werd bepaald vrijgesteld voor blindheid, en nog een laatste als onnoozel.

Verdeeling van het contingent.

De ingelijfde manschappen werden aangoduid tot de volgende korpsen.

6 ^e Linieregiment	. . . . .	2
7 ^e »	. . . . .	1
		—

Mede te dragen 3

	Medege dragen	3
14 ^e Linieregiment		16
Génie		1
Carabiniërs		1
3 ^e Jagers te voet		1
Grenadiërs		1
2 ^e Artillerie		2
6 ^e »		3
7 ^e »		3
1 ^e Lanciers		2
1 ^e Guides		1
2 ^e Jagers te paard		1
Vervangen door het Departement van Oorlog		6
Vrijwilliger		1
Ontslagen tijdelijk als Seminarist		1
	Totaal	43

Geleerdheid der lotelingen.

Volgens opgaaf, door de militianen zelf gedaan tijdens hunne inschrijving, wordt hunnen graad van geleerdheid vastgesteld als volgt:

Kunnen lezen, schrijven en cijferen	128
Alleenlijk kunnende lezen en schrijven	6
Kunnende lezen alleen	1
Ongeleerden	50

Burgerwacht.

Zonder verandering.

TITEL XI.

OPENBARE BELASTINGEN. — JAAR 1889.

Kadaster.

Zonder verandering.

Rechtstreeksche Belastingen.

GRONDBELASTING.

Er waren 1009 artikelen.

Zij bracht op:

In Principaal voor den Staat	fr. 38,628,09
In opcentiemen voor de provincie 11.	» 4249,10
» voor de gemeente 47.	» 18,155,22

Algemeen totaal fr. 61032,41

Het belastbaar inkomen, tot grondslag dezer belasting dienende, bedroeg fr. 551,831,65.

PERSONEELE BELASTING.

Men telde 1145 belastingschuldigen.

Het lastkohier bevat in:

Hoofdsom ten profijte des Staats	fr. 33495,43
Opcentiemen voor den Staat 15	» 5022,61

Mede te dragen » 38518,04

Medegedragen	fr.	38518,04
Opcentiemen voor den Staat 20 op het principaal der huurwaarde.	»	1827,39
Opcentiemen voor de provincie 12	»	4019,30
» voor de gemeente 47	»	15742,27
Boeten, opnemingen en schattingen	»	48,22
Algemeen totaal fr.		60155,22

ONTLEDING.

Huurwaarde: fr. 182739.

Deuren en vensters: 1839 aan 1 frank.

9988 » 1,10 frank.

Mobilair: fr. 468968.

Dienstboden: 91 aan 8 franks.

131 » 10 »

68 » 20 »

35 » 25 »

10 » 10 »

Paarden: 13 aan 10 franks.

59 » 20 »

14 » 50 »

6 » 60 »

1 » 100 »

PATENTEN.

Er waren 1130 patentplichtigen.

Hoofdsom voor den Staat	fr.	13061,83
Opcentiemen voor den Staat 20	»	2611,87
» voor de provincie 3	»	391,82
» voor de gemeente 34	»	4440,68

Algemeen totaal fr. 20506,20

PROVINCIALE BELASTINGEN.

Sterke Dranken.

309 herbergiers werden aangeslagen à rato van 19,50 frs.
9 slijters aan 26 franks, 't is te zeggen die ook ten
huize in 't klein verkoopen, en 2 aan 39 franks.

Tabak en sigaren.

Er zijn 123 debieten waarvan het gezamenlijk bedrag
tot fr. 1146 beloopt.

Honden.

628 gewone, 40 jachthonden en 1 hazenwind werden aan-
geslagen.

Men betaalde hiervoor fr. 3142.

Accijsrechten.

Voor bieren en azijnen in 1888	fr.	30079,40
» » 1887	»	32303,36

Vershil in min fr. 2223,96

Voor het winnen van tabaksplanten betaalde men in 1889
fr. 42-74 c.

De suppletieve rol van den eersten trimester 1889 houdt
in personeel fr. 1240,68, verdeeld in 56 artikelen, en in
patent fr. 1358,85 verdeeld in 175 artikelen.

Degene van den tweeden trimester van dit jaar behelst 7

artikelen op het personeel met fr. 152,73, en 64 op het patentrecht met 749,41 franken.

De wet van 9 Augustus 1889 is oorzaak geweest dat 25 ambachtslieden ontheven werden van de personeele belasting.

Negen dezer verloren hierdoor hun kiesrecht voor de gemeente, doch twee hunner werden behouden, ten titel van bekwaamheidskiezer.

STEDELIJKE BELASTINGEN. — JAAR 1889.

15 0/0 op het belastbaar inkomen der bewoonde huizen, lusthuizen en nijverheidsgebouwen	fr. 40652,25
Op paarden en ossen	» 4356,00
Op rijtuigen	» 3230,00
Samen	fr. 48238,25

Het kohier voor het onderhoud en verbeteren der buurtwegen in 1889 bedraagt fr. 3190,88.

TITEL XII.

OPENBARE WERKEN.

Personeel.

De heer Schepen Van Hal is in den dienst der Openbare Werken vervangen door den heer Van Pelt, G., Schepen genoemd in zitting des Raads van 15 April 1889.

In vervanging van den overledenen opzichter van het werkvolk op de buurtwegen en den stadsdienst, hebben wij aangesteld den genaamden J. Lavrijssen.

Groote wegen en straten.

Wij hebben hieromtrent niets bijzonders te vermelden.

Openbare Verlichting. — Gas.

De volgende tabel duidt het verbruik aan van gas door de stad in 1888.

Maanden.	Duur van verlichting der straten in uren.	Onkosten in franks.	Stadhuis en nachtwacht	Onkosten in franks.	Onvoorziene uitgaven.
			kub. met.		
Januari	50267	1005.34	124	24.80	15.90
Februari	40739	814.78	94	18.80	
Maart	36670	733.40	78	15.60	
April	29035	580.70	61	12.20	
Mei	22655 1/2	453.11	62	12.40	
Juni	16307	326.14	46	9.20	
Juli	18250	365.00	57	11.40	
Augusti	26627	532.54	66	13.20	
September	32826	656.52	68	13.60	
October	42291 1/2	845.83	98	19.60	
November	47262	945.24	116	23.20	
December	54320	1086.40	151	30.20	
Totalen	417250	8345.00	1021	204.20	15.90

Verschillende verbeteringen zijn op sommige punten aan het gasnet in de stad toegebracht.

De Raad heeft ook de noodzakelijkheid erkend, de kommen der vaart te verlichten gedurende de wintermaanden, en der steenwegen die er henen leiden.

Daar deze punten, volgens het kontrakt met de gasmaatschappij gesloten, door haar niet moeten worden verlicht, hebben wij aldaar lantaarnen met lampen geplaatst.

De eerste inrichting dezer verlichtingstoestellen kostte aan de stad fr. 373,23.

Ook worden er nog op andere afgelegene wijken verbeteringen beoogd.

Voor het nieuw gehuurd lokaal, tot brandweer ingericht, is ook een gaslanteern geplaatst geworden.

Markten.

In den loop van het jaar is de verbetering der Botermarkt aan het orde van den dag gebracht. Na overweging der verschillende denkwijzen, is men eindelijk tot het besluit gekomen het *statu quo* te behouden.

De politie der markten is ook niet onaangeroerd gebleven.

Kramers en kooplieden, die niet alleen op de jaar- of maandelijksche veemarkt in groot getal verschijnen, maar op de zaturdagsche markt in concurrentie met den Turnhoutschen handel, allerlei koopwaren uitstallen, en dit zeer dikwijls aan ongelooflijk lage prijzen, schijnen voorzorgsmaatregelen noodig te maken.

Van eenen anderen kant is het recht der gemeente tot opschorsing der markten betwistbaar.

Daar de Turnhoutsche handel zich intusschen beklagt over de indringing der vreemde kooplieden, hebben wij ons onmiddellijk in betrekking gesteld met andere steden en gemeenten, waar dezelfde zaak in behandeling is, en aldus een dossier verzameld, tot meerdere inlichting des Gemeente Raads.

Dit gewichtig vraagstuk dient rijpelijk te worden overwogen, en wij verhoplen dat binnen korten tijd hieraan eene oplossing zal worden gegeven die zoo veel mogelijk eenieder zal bevredigen.

Vleeschhal.

Bij de openbare verpachting der plaatsen in de vleeschhal voor 1889, werden de verschillende plaatsen toegewezen voor de gezamentlijke som van 585 franken.

De Raad heeft ook gehoor gegeven aan de herhaalde klachten der slachters over den gebrekkelijken toestand der Vleeschhal.

In zitting van 19 Februari dezes jaars hebt gij genoeg genomen met de voorstellen van het Bestuur der Godshuizen, eigenaar van het gebouw.

De verbeteringen bestaan in het leggen van eenen vloer in steen op den kant in trass forte met mortel; in het maken van twee gemakken met douren en pissijnon, overdekt met pannen; in de herstelling van het plafond, het dak en de dorpels.

Mits uitvoering dier werken zal de stad voor zes jaar huren aan den jaarlijkschen huurprijs van 200 franks.

Deze verbeteringen zijn thans daargesteld.

Keurmeestersdienst.

Voor het jaar 1889 zijn benoemd de heeren Ant. Levrie en Ferd. Schoeters, terwijl de heer Van Pelt is benoemd in vervanging van H. Vueghs, ontslaggever.

Eene wet van 31 Juli 1889 heeft de herziening bevolen der gemeente verordeningen waarbij slachthuisrechten ingesteld worden.

Deze heeft de beweringen gestaafd, die in zitting des Raads van 19 Februari 1889 werden gedaan tegen een ontwerp van oprichting van een gemeenteslachthuis, door de heeren De Somer en Nuyens nedergelegd, en tot vollediging aan de achtbare onderteekenaars wedergezonden.

Gemeente Kerkhof.

Men zie hierover TITELS V en VIII.

Bij de bespreking der begrooting voor 1889 is de prijs van vergunning op het Gemeente Kerkhof herzien, en vastgesteld als volgt:

Eene som van 50 franken per vierkante meter grond aan de stad.

Eene som van 500 franken aan Stads-Armbestuur ten titel van gift;

Eene dito aan St. Petrus-Godshuis en St. Elisabeth's Gasthuis in verdeeldheid, insgelijks ten titel van gift.

De Raad heeft hulde gebracht aan den vlaamschen schrijver, dokter J. Renier Snieders, met eeuwigdurende en kosteloozen afstand van acht vierkante meters grond te doen ten Gemeente Kerkhove, om te dienen tot laatste rustplaats van voornoemden schrijver, geboren te Bladel, Provincie Noord-Brabant, alhier overleden den 9 April 1888, alsook voor zijne gade Maria Mechtildis Pypers, alhier overleden op 27 Meert 1883, en bij uitsluiting van alle verdere familieleden, geschiedende deze kostelooze afstand bij wijze van uitzondering, en ten titel van eerbewijs aan den vlaamschen schrijver.

Openbare plaatsen en straten.

Een koninklijk besluit van 15 Mei 1889 heeft goedgekeurd eene beraming des Gemeente Raads, waarbij een plan van lijnrichtingen wordt vastgesteld voor de straten Kruissegeweg, Nieuwstad en Bentelstraat.

De bestrating van sommige volkrijke werkmanskwartieren, waarover wij in het verslag van verleden jaar breedvoerig handelden, is tot eene gunstige oplossing gekomen.

Het Staatsbestuur, zijne bijdrage bepaald hebbende op een derde der onkosten, hebben wij, in vooruitzicht van de uitvoering dezer werken, het benodigd krediet voorzien

in de uitgaaf van de drij en zestig kasbons, reeds vermeld, en zijn op 16 September tot de aanbesteding der werken overgegaan.

De heer Hubert Gervais, aannemer te dezer stede, was de laagste aanbieder aan 41716 franks, voor kassei in porphyre, 3° staal, en aan 40666 franks, voor kassei in porphyre, 4° staal.

De werken zullen worden uitgevoerd in de Molenstraat, Hippelpad, Fabrickstraat, Veldstraat, Lindekenstraat, en Akkerpad.

Voor al deze wijken hebben wij voorafgaandelijk van de boordeigenaars kosteloozen afstand verkregen der in te nemen gronden, uit welken hoofde hiervoor dus geene uitgaven zullen ontstaan.

Wij betreuren dat zulks het geval niet is geweest met zekere aangelanden van den Kruishuisweg, en van den weg leidende van de Molenstraat naar de Vianenstraat, uit welke rede de beraamde werken aldaar niet in de aanbesteding zijn begrepen geworden.

Een ontwerp, bestaande in de afbakening der werken en het plan van perceelen, voor de verlenging van den zijweg, nevens den Staatsspoorweg Turnhout-Lier, aan den Lokermolen, is door het Ministerie van Staatsspoorwegen ten Stadhuize aan een onderzoek van gemak en ongemak onderworpen geworden, om te geraken tot de vernietiging

van den doorgang n° 189, op het einde der Molenstraat.

Wij hebben op Dinsdag, 17 September jongstleden, hiervoor zitting gehouden, en ons zijn gezamenlijke protesten van bezwaar door eigenaars en inwoners van den omtrek gedaan, die wij met het dossier naar het Hooger Bestuur hebben verzonden.

Reeds was in uw midden de aandacht hierop ingeroepen in zitting van den Raad van 6 Augustus 1888, en de tolk zijnde uwer gevoelens, hebben wij insgelijks bij brief van 11 Augustus volgende, onze aanmerkingen en bezwaren opzichthens het ontwerp doen gelden.

Wij hebben in het Proces-verbaal van onderzoek, de protesten ondersteund, en tevens onze bezwaren ingelascht tegen de vernietiging van dezen doorgang.

Wij hebben in ons vorig verslag ook het vraagstuk der buurtsteenwegen behandeld, en deze zaak is in den loop des jaars ten gronde besproken.

De bestendige Deputatie had den heer J. Goemans, provincialen ingenieur te West-Meerbeek, belast plannen en bestek op te maken voor de kasseiing der Schorvoirtstraat en der Thielenbaan in de richting van Thielen, daar zij deze beide ontwerpen als de nuttigste aanzag en hiertoo hare bijdrage bepaald.

Doch toen de Raad geroepen was hierover te beramen, is hij bestormd geworden door een aantal verzoekschriften

van eigenaars, pachters, huurders en bewoners rondom de stad, waarin de voorrang van verschillende ontwerpen werd gevraagd.

Men kwam alsdan tot het besluit over dit belangrijk vraagstuk een onderzoek te openen, ten einde de gevoelens der bevolking nader te kennen.

In zitting des Gemeente Raads van 18 Maart 1889 kwam de zaak andermaal in bespreking en besloot men het proces-verbaal „de Commodo et Incommodo „ in druk te geven, hetwelk wij niet ongepast vinden hier in te lasseten:

Buurtsteenwegen.

Wij, Burgemeester en Schepenen der Stad Turnhout, vertegenwoordigd door de heeren P. Dierckx en V. Van Hal, Schepenen, en H. Peeters, Secretaris;

Gezien de beraming des Gemeenteraads, dd° 19 Februari 1889, opzichtsens het voorloopig ontwerp voor het daarstellen van buurtsteenwegen op Turnhouts grondgebied;

Gezien art. 2 der wet van 20 Mei 1863, wijzigingen brengende aan de wet van 10 April 1841 op de buurtwegen;

Gelet op ons bericht van 20 Februari 1889, bij drie reizen in stads nieuwsbladen ingelascht, om alle opmerkingen deswegens te ontvangen in de Raadzaal ten Stadhuize, op Dinsdag, 12 Maart 1889;

Hebben:

Uit hoofde van voormelde beraming en gegeven bericht zitting gehouden op plaats, dag en datum voormeld, van 9 tot 12 ure voormiddag, ten einde alle voorstellen en opmerkingen betrekkelijk het aanleggen van buurtsteenwegen te ontvangen, en zijn ons gedurende voormelden tijd, de volgende mededeelingen gedaan:

De eerwerde heer J. M. Moelans, Pastoor te Sevendonck, geeft eene beknopte voordracht over het nut tot aanleg van eenen buurtsteenweg langs de Kerkstraat en het Boerenhol te Sevendonck, in verbinding met den Staatssteenweg van Turnhout naar Diest.

Hij legt tot staving een beweegschrift ter tafel, hetwelk onder Littera **A** bij deze wordt gevoegd, met het aanhangsel onder Litt. **B**, door Mejtuvrouw Maria Van Haver, onderwijzeres te Sevendonck, nedergelegd.

De heer J. de Fierlant, Prokureur des Konings alhier, ondersteunt de bestrating der Kerkstraat naar het Leiseinde langs het Boerenhol. Hij wijst er op dat deze straat, even als degene der Thielebaan, tot nut van den landbouw zal verstrekken, en daarenboven loopt langs het centrum van het gehucht, en aldus ook meerder gemak in het verkeer der bewoners zal opleveren.

Zij zal de beteuling der Dongen en der Winkelsche gronden, ook der Calievallei vergemakkelijken, en besluit

uit deze redenen dat de voorkeur dient gegeven te worden aan de richting langs de school en de kerk. Daarenboven is het te voorzien dat er met de boordeigenaars gemakkelijk akkoord te treffen zal zijn, bij toevallige onteigening van grond.

Ook met de straat te trekken langs achter den eigendom "den Botanicken hof," zou deze verkorten, en de oppervlakte kasseiwerken merkelijk verminderen.

De heer Jan Frans Van den Broeck, landbouwer, Kerkstraat te Sevendonek, overhandigt eene gezamentlijke petitie voor het kasseien van den Kerkweg, zie Litt. **C**.

De heer H. Dierckx, Arrondissementskommissaris alhier, verklaart er bijzonder op te drukken dat de ontworpen bestrating van Papenbrugge in dusdanige richting over de Aa langs den Veedijk geschiede, dat deze, in den zin des Raads, als begin van eenen verbindingsweg met de gemeente Thielen kunne worden beschouwd.

Hiertoe legt Hij eene petitie met aanhangsel en plan ter tafel, hetwelk aan deze wordt gevoegd onder Litt. **D**.

Het is te voorzien dat de benoodigde gronden voor de gewenschte richting, door de boordeigenaars bij minnelijke schikking zouden worden onteigend.

De heer Coveliers, Jos., landbouwer, Schorvoirt, ook de heer Henri Aerts; landbouwer, Leiseinde, bieden gezamentlijke verzoekschriften aan voor het bestraten der Thielenbaan. Zie bijlagen **E, F, G**.

De heer Van Aken, Geraard, landbouwer, Verloren Kost, kleeft aan de bestrating der zelfde baan, doch verzet zich tegen de doorsnijding zijner parcellen langs den zuiderkant, volgens het ontwerp door den heer Goemans opgemaakt.

De heer Jan Thys, zoon der weduwe, Graatakker, vraagt ook, als aanpalende eigenaar, de bestrating der Thielenbaan.

De heer Alfons Boone, notaris alhier, biedt aan een verzoekschrift, bij hetwelk eigenaars, pachters en belanghebbenden wijziging vragen aan het ontwerp voor het bestraten der Heizijde, en deze verzoeken langs het Thielestraatje met verbinding op de "Nieuwe Kon." Zie Litt. **H**.

Een collectief verzoekschrift wordt ter tafel gelegd van belanghebbende eigenaars en bewoners der Mergoiren en Leguitstraten, die de doortrekking vragen van de ontworpen kasseiwerken in de Leguitstraat, langs de Mergoirenstraat in verbinding met Oosthoven-Turnhout aan den steenweg van Turnhout op Tilburg. Zie Litt. **J**.

Ten slotte bestatigt de heer Dierckx, Voorzitter:

1° Dat de aanleg van eenen buurtsteenweg ten geluchte Schorvoirt niet wordt betwist;

2° Dat het ontwerp, uitgaande van de Korte Gasthuisstraat langs Papenbrugge en Veedijk over de Aa, niet tegenstrijdig is aan de bestrating van den Kerkweg te Sevendonek tot aan de Boerenholstraat;

3° Dat de verbinding der vaart langs de Leguitstraat

aan den Staatssteenweg naar Breda niet wordt betwist;

4° Dat er ook geene tegenstrijdige opmerkingen zijn gedaan opzichts de verbinding der Heizijde aan de Kom der Nieuwe Vaart langs het Thielestraatje, hetwelk in een der verzoekschriften wordt gevraagd.

Waarna de zitting wordt geheven ten twaalf ure.

Van al hetwelk wij het tegenwoordig proces-verbaal hebben opgemaakt om te dienen waar behooren zal, te Turnhout, datum als boven.

Ter ordonnantie:

De Secretaris,

H. PEETERS.

Vr Den Burgemeester, :

De Schepen,

P. DIERCKX.

BEKNOPTE INHOUD DER AANHANGSELS.

A. Door deze lijn te volgen, zullen al de landbouwbelangen zijn waargenomen. Immers:

1° De Kerkstraat, zijnde het *Centrum* van het gehucht, wordt verbonden met de stad;

2° Het Leyseinde krijgt een dubbel verkeer met Turnhout, ofwel langs de Kerkstraat, ofwel langs de Veedijk en Papenbrugge;

3° De Veedijk bekomt een zeer verkorte gemeenschapsweg langs Papenbrugge.

Men telt er 57 haardsteden met eene bevolking van 275 inwoners, die verbeterden toegang verkrijgen naar kerk en school.

B. Door den steenweg der Kerkstraat op het Leyseinde, verkrijgen er 58 kinderen geheel eenen rechtstreekschen en verbeterden toegang tot de school; de 16 overige van Sevendonck, Winkel en Veedijk, gedeeltelijk.

C. Inwoners en grondeigenaars te Zevendonck, Veedijk en Leiseinde, ten getalle van 60, vragen de bestrating van den Kerkweg in verbinding van Papenbrugge aan den Veedijk en Leyseinde ter streke Boerenhol.

Zij zou slechts alleen voldoen aan de reglementen om aangenomen te worden als buurtsteenweg.

D. (PETITIE.) Honderd veertig personen die zich noemen inwoners van Papenbrugge, Smiskens, en andere die daar belangen hebben als eigenaars of huurders, wijzen op de reeds ingezondene beweegredens tot het verkrijgen van eenen steenweg langs Papenbrugge over " *de Aa* " tot aan den Veedijk of Leyseinde, als begin van eenen buurtsteenweg op Thielen.

Zij doen eenen nieuwen oproep om nog op tastbaardere wijze te doen uitschijnen het recht dat hun toekomt hoofdens de ligging hunner gronden. Zij herhalen dat dien weg eenen

nieuwen uitgang aan de stad zal geven, eene streek zal doorloopen waar de wegen bijna onbruikbaar zijn, en de beste gronden der stad en de gansche vallei der Aa op 't middenpunt tusschen de bruggen op de Gheelsche en Gierlesche steenwegen zal doorsnijden en genaakbaar maken.

(AANHANGSEL.) De belanghebbenden willen voorkomen dat hun nadeel worde toegebracht door het onttrekken van een werk, hetwelk aan hen, door de ligging hunner gronden in billijkheid, in rechtvaardigheid toekomt.

De rechte en natuurlijke weg op Thielen is langs daàr, en in die richting aangelegd zal hij eenen wezenlijken buurtsteenweg uitmaken van toren op toren. Aldus zou hij de eenigste zijn van al de ontworpenen wegen aan welke de Provincie verleden jaar toelagen zou hebben verleend.

De kasseiing der Thielenbaan is zonder nut of doel, daar deze gronden doorloopt van geringe waarde, een kleine bevolking bedient, den toegang tot de vallei der Aa niet vergemakkelijkt, eenen omweg op Thielen daarstelt van twee kilometers en eenen nieuwen uitweg aan de stad ontnemt.

De kasseiing der Kerkstraat te Sevendonck tot aan het Boerenhol sehijnt nuttig, daar het centrum van het gehucht alsdan zal verbonden zijn aan den steenweg op Diest.

De onderteekenaars vragen ook dat de weg langs Papenbrugge openlijk en stellig door den Raad zou erkend en aangenomen worden als eerste begin van eenen weg op

Thielen, opdat later geen twijfel over zijne inzichten en over de genomene beslissing zoude bestaan.

E. Een verzoekschrift, bekleed met 85 handteekens van bewoners van Schorvoirt en Sevendonck, ondersteunt den aanleg van eenen steenweg langs de Thielenbaan, gelijkvormig de plannen vroeger door den Raad aangenomen.

F. Een tweede verzoekschrift van bewoners van het Leyseinde, Veedijk en Sevendonck, dragende 71 handteekens is in dezelfde bewoordingen opgevat als bijlage E.

G. Een derde verzoekschrift, houdende 14 namen van winkeliers en neringdoende personen van den Graatakker, einde Herenthalsstraat, behelst hetzelfde doel als in bijlage E is uitgedrukt.

H. Eigenaars en pachters van goederen, gelegen ter streke Kasteleyn, Heizijde en Nieuwe Vaart, ten getalle van 79 vragen de richting van den ontworpen Steenweg op de Heizijde te wijzigen, en denzelven langs het Tielstraatje in rechtstreeksche verbinding te brengen met de Kom der Nieuwe Vaart, zoodanig dat de buurtsteenweg, op de Castelein van den Staatssteenweg op Breda uitgaande, langs de Heizijde en voornoemd straatje zich verbindende met den Staatssteenweg op Hoogstraten, het verkeer tot de betoelde gronden zou vergemakkelijken.

Hij zou aldus het grootste nut bijbrengen voor het vervoer

van meststoffen en andere materialen van en naar de Vaart, de Stad en den IJzerenweg, en de landbouwers van het noordergedeelte, door den doortrek van het kanaal en van den ijzerenweg benadeeld; eene rechtvaardige vergoeding voor de geleden schade aanbrengen.

J. Vijf en zestig bewoners van het noord-oostelijk gedeelte der stad, of aldaar als eigenaars of huurders hunne belangen hebbende waar te nemen, vragen de voltrekking van den steenweg in de Leguitstraat langs de Mergoiren tot aan den molen van Oosthoven tegen den Staatssteenweg van Turnhout op Tilburg.

De rijwegen tusschen dezen laatsten en dengene op Baerle-Hertog zijn buitengewoon slecht; den ganschen winter is de groote straat onbruikbaar. Zij geeft nochtans een aanzienlijk verkeer van voertuigen en voetvolk naar de landerijen, de bosschen en heiden, die door landbouwers en handelaars worden ontgind.

De steenweg zoude aldus twee drukbereden Staatswegen verbinden op eene straal van omtrent eene halve uur van de stad.

De verzoekers benijden geenszins de bewoners van het zuidelijk of westelijk gedeelte der stad, doch vragen op denzelfden voet te worden behandeld, en juichen toe aan het volledig ontwerp van buurtsteenwegen, waardoor de

bloei onzer stad zal toenemen en den beproefden landbouw heropgebeurd zal worden.

Het gemeentebestuur van Thielen heeft insgelijks pogingen aangewend om te geraken tot de verbinding aan Turnhout over Veedijk en Papenbrugge, en met dit inzicht zich herhaaldelijk tot ons Bestuur gericht.

Andermaal heeft de Raad zich in zitting van 13 Mei dezes jaars, met deze gewichtige zaak bezig gehouden, en na rijpe overweging, de volgende ontwerpen aangenomen, mits geldelijke ondersteuning van Staat en Provincie :

- 1° Bestrating der Schorvoirtstraat;
- 2° Bestrating der Kerkstraat te Sevendonek;
- 3° Verbinding van Turnhout aan Thielen over Papenbrugge en Veedijk;
- 4° Bestrating der Heizijdestraat tot aan de hofstede Gorremans;
- 5° Id. der Leguit- en Mergoirstraten.

Er valt echter aan te merken dat voor de vier laatste punten nog geene studie is geopend, en de genomene beslissing tot heden zich beperkt bij het aanvragen dezer buurtsteenwegen.

Het ontwerp tot daarstelling van stoepen en riolen in de stad hebben wij in ons vorig verslag breedvoerig aangeraakt.

Meermaals heeft de Raad zich met de zaak bezig gehou-

den, en de voor- en tegenstrijdige opmerkingen wegens aftapping en ontlasting van waters overwogen.

Tot heden is er geene oplossing aan het vraagstuk gegeven; doch het Staatsbestuur komt machtiging te verleen, twee wateraftappingen te maken aan beide kommen der vaart, onder een aantal voorwaarden, waarover de Raad zal oordeelen.

Het oogenblik is dus aangebroken het ontwerp in grond te bespreken, om tot eene eindoplossing te geraken.

Rivieren en Waterloopen.

De bestendige Deputatie des Provincie-Raads heeft in hare zitting van 22 Februari dezes jaars de stad gemachtigd aan den heer Jos. Goossens, aannemer van werken, uit te betalen de som van fr. 213.08, voor gerezene kosten bij de ambtshalve kuisching van den Stinkloop in 1884 verricht, en waarover geschil was ontstaan.

Een koninklijk besluit van 18 Juli 1888 heeft eindelijk het Kaartboek der niet bevaar- noch vlotbare waterloopen op ons grondgebied, met het meestendeel dergene van onze Provincie, goedgekeurd.

Derhalve zijn de schikkingen der wet van 7 mei 1877, en van het provinciaal reglement op den technischen dienst, betrekkelijk de kuisching van kracht geworden.

De bestendige Deputatie bepaalde de algemeene ruiming in 1889 van den 15 Juni tot den 15 Augustus.

Het tijdvak der ruiming aan de boordeigenaren voorbehouden, nam aanvang op 15 Juni en eindigde den 14 Juli; het overige van den termijn werd voorbehouden aan de van ambtswege te verrichten werken.

Daar deze nieuwe wijze van handelen voorzeker bijzondere maatregelen vergde, hebben wij eene groote ruchtbaarheid aan de zaak gegeven, en zelfs de belanghebbenden ten huize verwittigd.

Niettemin zijn wij genoodzaakt geweest op sommige punten, uit rede van onvoldoende kuisching, hiertoe ambtshalve over te gaan.

De onkosten hieruit voortgesproten, bedragen 161.12 franks, die wij in den zin der bestaande onderrichtingen, ter inning van de nalatigen hebben vastgesteld.

Gemeente-gebouwen.

Men zie het huidig verslag onder TITEL VI " Openbaar onderwijs. "

Het Stadhuis, het lokaal der Staats middelbare school en de lokalen der lagere gemeente jongens- en teekenscholen zijn in den loop des jaars herschilderd.

De daken van het Kasteelgebouw en van het Stadhuis zijn merkkelijk verbeterd.

In den Torën van S' Pieter hebben wij verschillende zolderingen vernieuwd.

Het lokaal, voorheen dienende tot brandweer, is thans tot

magazijn benuttigd, daar de stad voor dien dienst een gebouw heeft gehuurd.

Bijzondere bouwingen.

Sedert 1 September 1888 werden er 12 machtigingen verleend om nieuwe gebouwen of veranderingen daar te stellen langsheen de kleine wegenis, en 9 vergunningen gegeven langsheen de Staatsbanen.

TITEL XIII. LANDBOUW.

Het jaargetijde van 1889 is onder alle opzichten, en in het algemeen zeer gunstig geweest voor den landbouw.

Voor al in het vroege voorjaar is de groei der verschillende gewassen door de zachte zonnestralen en de aanhoudende warmte bespoedigd.

Sinds jaren hebben wij zulk voorspoedig jaar niet meer beleefd, en het heeft ons doen gedenken aan vroegere tijden, wanneer de landbouwer in zijnen zwaren arbeid werd aangemoedigd door het voortdurend zomerweder, dat zijne velden bevruchtte.

Deze gunstige luchtgesteldenis vervroegde de aanrijping van alle gewassen, zonder dat daardoor echter de wasdom werd gekrenkt.

Eenige woorden over de verschillende graangewassen en voederplanten vinden wij niet ongepast.

Hethooigras, lang en dik van groei, sappig en sterk van reuk, is van eerste hoedanigheid en levert een uitmuntend voedsel.

De tarwe, beter gelukt dan vorige jaren, geeft eenen bevredigenden uitslag.

De rogge levert veel stroo en haren oogst is beter dan in verscheidene vroegere jaren. Het graan is van beste hoedanigheid. De vroege oogst heeft de inschuring zeer vergoemakkelijkt.

De garst wordt op ons grondgebied weinig meer gewonnen.

De haver, zwaar van gewicht, houdt eene goede voedstof alhoewel hare opbrengst met streken beneden deze van verleden jaar is gebleven.

De boekweit, geeft eenen goeden scheut en is dit jaar van vorst bevrijd gebleven:

De erwten, boonen, klaver en verdere voedergewassen zijn goed gelukt.

De aardappelplant is bevrijd gebleven der ziekte, en heeft van de regens tijdens hare aanrijping schier niets geleden.

Hare opbrengst is in het algemeen buitengewoon.

Het toemaatgras, de spurrie en de rapen beloven ruimschoots dit voorspoedig jaar voor den akkerbouw te bekronen.

Opbrengsten.

De middelmatige opbrengst der granen per hectaar, kan op ons grondgebied geschat worden als volgt:

Koren (rogge)	24	hectol.
Tarwe	30	"
Wintergarst	32	"
Boekweit	33	"
Haver	36	"
Aardappelen	18000	kilog.

Prijs der granen.

De granen zijn gemiddeld verkocht per 100 kilos aan :

Fr. 13	voor de rogge.
" 18	" tarwe.
" 13	" haver.
" 15	" boekweit.
" 18	" wintergarst.
" 35	" koolzaad
" 6	" aardappelen.

Landbouwvoordrachten.

Even als de vorige jaren heeft de heer De Haes-Brems, van Heyst-op-den-Berg, gedurende 1888-1889 zijne lessen voor fruitboomkweekerij en groententeelt, regelmatig gegeven en dit volgens de gestelde voorschriften. Een vijf-entwintig tal personen hebben dezelve met vrucht gevolgd. Het landbouwkomitee betreurt met den achtbaren conferencier, dat deze zoo nuttige lessen niet genoegzaam

bijgewoond worden door de aankomende jongelingschap, voor welke zij bijzonder schijnen ingericht, en die er, om het even in welken toestand, later altijd nut uit zouden kunnen trekken.

Zij drukken den wensch uit dat de leerlingen uit de hoogere klassen onzer verschillende scholen aangezet zouden worden om deze cursus te volgen.

Veemarkt.

Te koop gesteld vee.		Ossen	Koeten	Vaarzen	Kalveren	Stieren	Schapen	Varkens	Paarden	Stuks vee ter markt gebracht.
1888	October	6	205	67	121	6	7	146	0	558
	November	51	294	132	119	9	11	146	7	739
	December	256	359	186	153	9	10	146	18	1138
	Januari	343	200	84	91	9	5	236	6	974
	Februari	448	283	150	120	9	1	136	1	1148
	Maart	246	202	91	155	11	2	112	2	821
	April	45	245	126	88	6	1	175	0	686
	Mei	41	243	65	116	6	0	66	0	537
	Juni	114	167	96	98	3	0	117	0	595
1889	Juli	42	178	75	52	7	0	122	1	477
	Augusti	39	262	83	175	7	5	115	1	687
	September	16	150	164	76	9	3	107	0	525
Stuks vee ter markt gebracht.		1647	2779	1319	1364	91	35	1594	36	8865
Middelmatige prijs per stuk.		360fr.	255	215	97	250	22	20	0	

De nieuw ingevoerde paardenmarkt heeft ten volle aan de verwachting beantwoord. Op 2 Februari 1889, zijnde eenen zaterdag, waren er niet minder dan 116 paarden en 57 veulens te koop gesteld. De handel was nochtans beperkt, hetgeen men van een begin mocht verwachten.

De markt van 10 September was insgelijks goed bevoorrad.

Vijftig paarden en twee en zeventig veulens werden ter plaats geleid.

De premiën, door het reglement bepaald op dertig en twintig franks gedurende drie jaren, voor degenen die de meeste paarden of veulens te koop zullen stellen of zullen hebben aangevoerd, zijn behaald door den heer Julius Caron van Turnhout.

Het hierover ingevoerd reglement luidt aldus :

Art. 1. Tweemaal 'sjaars zal er eene *Paarden- en Veulensmarkt* plaats hebben op 2 Februari en op 8 September; mocht nochtans de 2^e Februari op den eersten Dinsdag der maand vallen, zijnde alsdan veemarkt, zal de paardenmarkt acht dagen verschoven worden.

Wanneer een der datums 2 Februari of 8 September op eenen Zondag invalt, zal de paardenmarkt verschoven worden op den eerstvolgenden Dinsdag.

Art. 2. De standplaats zal zijn op de *Groote Markt*, op de thans voor veemarkt aangeduide plaats.

Art. 3. Bij het inkomen der stad zal ieder aanvoerder van

paarden verplicht zijn af te stijgen en zijne paarden aan de hand te leiden.

Art. 4. De te koop gestelde paarden en veulens zullen moeten terplaats blijven, en het is stiptelijk verboden met paarden of veulens door de straten te rennen.

Art. 5. Indien men het een of ander paard of veulen verlangt te zien draven, zal de afmonstering plaats moeten hebben in de Beggijnestraat, Warandestraat, Warande, of elk andere plaats, door de politie aan te duiden.

Art. 6. Ieder verkooper zal aan de bevoegden der politie opgeven hoeveel stuks hij ter markt brengt.

Art. 7. Gedurende de drie eerste jaren, te rekenen en te beginnen van de markt van 2 Februari 1889, zal men op de tweede markt of op 8 September eene premie uitloven van :

1. *Dertig franks* aan dengene welke op beide markten de meeste paarden, boven de drie jaren heeft aangevoerd.

2. *Twintig franks* aan dengene welke op gemelde markten de meeste veulens te koop bood.

In geval van gelijkheid zullen deze premiën onder de belanghebbenden verlot worden.

Art. 8. Elke overtreding aan de tegenwoorde verordening, zal de straf van enkele politie ondergaan, en bij hervalling binnen de twaalf maanden, zal de rechter de beschikking van het strafvetboek toepassen.

Wij hebben eenmaal doen overgaan tot den opkoop van zeven ponden boter op de Markt, van kooplieden die verdacht

werden ter sluiks margarine te koop aan te bieden.

Het scheikundig onderzoek door het landbouwlaboratorium van Antwerpen, heeft echter bestatigd dat de verdachte vervalsching niet bestond doch verschillende ponden onreine bestanddeelen inhielden voor welke rede het geene plaats gaf vervolgingen in te spannen.

De gemiddelde prijs van het vleesch ter verbruiking was als volgt :

Ossenvleesch,	per kilogram	fr. 1.70
Koeivleesch	"	" 1.40
Vaarzen	"	" 1.55
Kalfs	"	" 1.80
Stieren	"	" 1.30
Schape	"	" 1.80
Varkens	"	" 1.60
Paarden	"	" 1.10

Broodzetting.

Men raadplege ons verslag van verleden jaar.

Bepantingen of ontginningen.

Jaarlijks worden op ons grondgebied proefvelden aangelegd, die met belangstelling worden nagegaan, en de beste uitslagen geven.

Veeartsenijdienst.

Zonder verandering.

Prijskamp voor paarden, vee, pluimgedierte en landbouwvoortbrengselen.

Ter gelegenheid der Patriottenfeesten heeft er in onze stad, onder het oppertoezicht en de leiding der landbouwafdeeling Turnhout, met ruime ondersteuning der stad, die hiervoor 1500 franks verleende, een prijskamp plaats gehad van paarden, vee, pluimgediert enz., alsmede eene tentoonstelling van fruit, bloemen, hof- en veldvruchten in de lokalen der stads meisjesschool.

Puik dieren van alle slach kampten voor prijzen; schoone veld- en hofvruchten prijken op de tentoonstelling; prachtige bloemen en perken verwekten de bewondering van de talrijke bezoekers.

Het nog weinig gevorderde jaargetijde (17 tot 25 Augustus,) was echter oorzaak dat verschillende veld- en hofvruchten, en vooral fruit, op de tentoonstelling ontbraken.

Wij hebben kunnen bestatigen dat de liefhebberij van de kweek der kiekens, dagelijks in onze stad toeneemt, en dat onze van ouds en alom gekende kempische soorten meer en meer op de voorhand komen.

TITEL XIV.

NIJVERHEID.

Fabrieken en Trafieken.

Er zijn veertien onderzoeken " de Commodo en Incommodo „ geschied, waarvan zes voor het oprichten van bakovens, drie voor koperslagerijen, twee voor slachterijen; een voor peebranderij, een voor verkoop van grond door de Godshuizen, en een voor het plaatsen van een stoomtuig.

Handel op het kanaal.

Sedert 1 September 1888 tot hetzelfde tijdstip 1889, is er door de vaart van Turnhout op Antwerpen vervoerd:

Per ton van 1000 kilogrammen.

Steen	4393110
Pannen en plaveien	5995
Steenkolen	17676
Brandhout en mijnhout	10175
Zand van Desschel en Moll	6793
Heide (voor bezemen)	755
Mest	8977
Kasseien van Luik en Dinant	804
Graan	677

IJzer en koper (rails)	211
Minerai de zink	297
Meubelen	43
Kalk en ciment	366
Hooi	92
Verschillende waren (bij beurten)	9788
Pulpe de betterave	291
Zout	317
Sterk water en vitriool	788

De groote hoeveelheid steen, pannen en plaveien tegen vorig jaar moet ons geenszins verwonderen, daar de steenbakkerijen van het naburige Beersse de levering hebben gedaan voor de groote fabriek der maatschappij Vieille Montagne, tot het smelten van zink in de heide van Baelen-Wezel opgericht.

Openbare vervoermiddelen.

In het begin des jaars is er veel spraak geweest der verbetering en vergrooting onzer standplaats van den IJzerenweg.

Verschillende verbeteringen zijn ons beloofd; ook werden er verschillende ontwerpen opgemaakt door het Staatsbestuur en door bijzonderen.

Er is ons officieuse mededeeling gegeven der ontworpen verbeteringen, doch wij zijn tothiertoe nog niet bepaald ten hunnen opzichte.

Wij hopen niettemin dat aan de rechtmatige eischen on-

zer Stad voor hare burgers en voor haren handel, zonder verderen uitstel een bevredigenden uitslag zal wedervaren.

Wij bespraken ook in ons verslag van verleden jaar, den aanleg eener spoortramlijn van Turnhout tot Moll, met vertakking op Arendonck.

Deze zaak is sinds dien meermalen besproken, en zelfs was de Nationale Maatschappij bereid de hand aan het werk te slaan; doch de gemeenten het niet eens kunnende worden over de richting, vermits Arendonck als stellige voorwaarde bedong dat de lijn met eenen omweg langs daàr en verder naar Rethy zoude loopen, is de zaak andermaal ingelegd bij uitsluiting dezer gemeente, al de anderen het eens zijnde dit ontwerp niet aan te kleven.

Bijzondere tusschenkomst werd gevraagd van het Staatsbestuur voor de rechtstreeksche lijn Turnhout-Moll.

Bij weigering van hetzelfde, heeft echter de Nationale Maatschappij thans besloten van haar eerste ontwerp niet af te wijken, en nieuwe onderhandelingen gevraagd met het gemeentebestuur van Arendonck, in vooruitzicht eener mogelijke doortrekking over Arendonck tot Eindhoven, daar het Nederlandsche Staatsbestuur hiertoe vergunning heeft verleend aan den heer Franz Van Schaick te Woensel.

Wij wachten den uitslag af dier nieuw verzochte onderhandelingen door tusschenkomst van den heer Arrondissementskommissaris, om verder over de zaak te beramen.

Rechtbank.

Bij koninklijk besluit van 9 April 1889 is de heer A. F. J. A. Versteylen, advokaat te dezer stede, benoemd tot pleitbezorger in vervanging van den heer Hoefnagels, ontslaggever.

De heer Griffier Hannoset slechts sedert 1886 tot dit ambt aangesteld, is vroegtijdig overleden.

Tot zijnen opvolger is bij koninklijk besluit van 13 Augustus 1889 genoemd de heer Venmans Karel, bijgevoegd griffier bij zelfde Rechtbank.

Ridder de Wargny A. M. C. P., Substituut, is op 25 Augustus laatst tot rechter bij de Rechtbank te Mochelen benoemd.

Vrederegerecht.

Zonder verandering.

Koophandel. — Nijverheid.

Onze papier- en kaartstoomnijverheden kwijnen voortdurend onder de aanhoudende crisis, die zij met moeite doorworstelen. De schaarsche orders, ver beneden de billijke verwachting onzer nijveraars, en de hevige mededinging zijn oorzaak dat het kapitaal voor den handelaar slechts nog onbeduidende winsten geeft.

De werkman kan met moeite gebezigd blijven, en men mag voor de toekomst op geene beternis hopen.

Voor de tijken en kanten is de toestand van verleden jaar nog verergerd.

Van winstgevende prijzen is er geen spraak meer; het is zelfs den fabrikant niet meer mogelijk door vermenigvuldigde voortbrengst en doorzetting aan geringe weerde een bevredigenden uitslag te bekomen.

In de leerlooierijen is geene verandering.

De prijs der huiden blijft even gering.

Een nieuwe tak van nijverheid heeft zich alhier sinds eenige jaren ontwikkeld, 't is te zeggen, het fabrikaat van sigaren, waarvoor alhier in den laatsten tijd twee ruime werkhuizen werden ingericht, die een zeker getal werklieden bezigen.

De edele heer K. du Bois de Vroylande wiens inhaling te dezer stede als Gouverneur der Provincie wij in vorig verslag vermeldden, werd ons vroegtijdig door den dood ontruikt.

Tot zijnen opvolger behaagde het Zijne Majesteit, bij besluit van 26 Januari 1889 te benoemen den edelen heer Baron Ed. Osy van Zegwaart.

Daar ZEd. op 17 Februari volgende de burgerlijke overheden der Provincie zou ontvangen, hebt Gij in uw midden

het Schepen Collegie met de heeren Van Pelt en Glénisson afgevaardigd om den heer Gouverneur de wenschen der stad Turnhout over te brengen.

Het adres van gelukwensching luidde aldus :

“ *Mijnheer de Gouverneur,*

“ De Gemeenteraad van Turnhout heeft met een waar genoegen vernomen dat het Zijne Majesteit behaagde U tot Gouverneur der Provincie Antwerpen te benoemen.

“ Gedoog, Heer Gouverneur, dat wij U hierover zijne welgemeende gelukwenschen komen vertolken.

“ De edele zending, waarvan Gij volkomen de zware taak beseft, verschaft U de gelegenheid, tot voorspoed onzer bloeiende provincie, alle de middelen aan te wenden die Gij met zooveel kracht en klaarte in uwe verkonding be-doelt.

“ De ondervinding van uw rijk verleden op het wetgevend en bestuurlijk gebied, is ons eene waarborg voor de toekomst.

“ Met de stappen te volgen van den door UEd. en door ons allen diepbetreurden voorganger, zult Gij onvermoeid streven in het belang van de gemeenten der drie Arrondissementen.

“ Het zij ons bij deze gelegenheid vergund, Heer Gouverneur, onze stad in uwe bijzondere gunst aan te bevelen, op-

dat, dank aan uwe vaderlijke raadgevingen en bezorgheid, zij den heilzamen invloed van uw wijs beleid immer gevoele tot behartiging van hare zedelijke belangen, en tevens ook tot welzijn van onzen beproefden landbouw en onzen steeds vooruitstrevenden handel en nijverheid. „

In antwoord op dit adres uitte de heer Gouverneur zich omtrent in dezer voege :

Mijnheeren,

“ Ik heb met veel genoegen de welwillende woorden aanhoord, die gij mij in naam van den Gemeenteraad der stad Turnhout komt toe te sturen.

“ Zij zijn mij des te meer aangenaam geweest, dat zij werden uitgesproken door mijnen achtbaren Collega der Kamer, Mr Dierckx. Als ik langs den eenen kant, Mr Dierckx, als medelid verlies, dan ben ik gelukkig hem weder te vinden in het bestuur der stad Turnhout.

“ De groote handel en nijverheid van Turnhout zijn mij niet onbekend.

“ Gij kunt op mij rekenen om al te doen wat in mijne macht is om deze te handhaven en in bloei te doen toenemen. Turnhout heeft altijd uitgestoken voor zijne verknochtheid aan zijne godsdienstige grondbeginselen. Uwe zedelijke en

stoffelijke belangen zullen altijd in mij eenen verdediger vinden. „

PATRIOTTENFEESTEN.

De honderdste verjaardag van den roemrijken en gedenkwaardigen slag van Turnhout, waarin de Patriotten over de Oostenrijksche krijgsmacht zegepraalden, is tijdens de Turnhoutsche Kermis van 17 tot 25 Augustus 1889 plechtig herdacht.

Het zal immers op 27 October 1889 honderd jaar zijn geleden dat de Patriotten, aangevoerd door den heldhaftigen generaal Van der Mersch, en gesteund door onze burgerij, binnen onze muren tegen de Oostenrijkers slag leverden, en na eenen hevigen strijd deze zelfs op de vlucht dreven, na hen drij kanonnen veroverd te hebben, welk feit in de geschiedenis der Brabantsche omwenteling staat aangeschreven als de eersteling van den reuzenstrijd naar eigen bestaan en onafhankelijkheid, slechts veertig jaren later verkregen, want het gold hier het behoud der eeuwenoude vrijheden van Belgenland.

Is het dus te verwonderen dat onze vrijheidsminnende bevolking van heden, zich beioverde om op waardige wijze

de gedachtenis van dit glorierijk pleit door onze voorvaders bedongen, te vieren?

De gebeurtenissen, in verband met den Slag, vinden wij in een verhaal dat de Gemeente-Raad heeft besloten, tot vereeuwiging van het feit, als bijlage aan dit verslag, mede te deelen onder den titel van :

“ Begin der Belgische Vryheid, oft nauwkeurig dag-verhael van hetgeen 'er in Turnhout gebeurd is sedert den 24 october tot 23 November anni 1789. ”

Onmoedig dus hierover verder uit te weiden.

Onze taak is heden een beknopt verslag te geven der eeuwfeesten, en de manier op dewelke zij werden voorbereid en voltrokken.

Met het oog op de toebereidselen van het feest, hield de stedelijke begrooting voor het jaar 1888, reeds een eerste krediet van 500 franken, voor onkosten aan eerste inrichting en drukwerken. In de begrooting voor 1889 voorzag men eene som van 5000 franken tot viering der feesten, terwijl ook nog een bijzonder krediet van 20.000 franken bij herhaling op 1890 door de hoogere Overheid is toegestaan geworden.

Desdoende is op stadskas eene geheele som van 25500 franken verleend, om de onkosten der eeuwfeesten te bestrijden.

Hier zijn wij een woord van dank verschuldigd aan de

achtbare heeren leden van den Provincialen Raad van Antwerpen, en bijzonder aan de heeren afgevaardigden van ons kanton, voor de milde bijdrage van 3000 franken, die de Provincie-Raad welwillend heeft gestemd in zijnen zitting van 1889, om de stad de al te zware onkosten van de reeks van feesten te helpen bestrijden.

Reeds den 14 Augustus 1888 werd eene bijzondere Feestkommissie in den schoot des Raads gekozen, tot dewelke behoorden de heeren G. Van Pelt, J. Marynen en J. B. Straelen.

Deze hield zich aanstonds onledig met het verzamelen van alle voorafgaandelijke inlichtingen, stelde eene bijzondere kommissie aan tot inrichting van het Festival, en bewerkte intusschen een omstandig programma der ontworpen Feesten, hetwelk na verscheidene reizen besproken te zijn in den Gemeente-Raad, in zitting van 11 Februari 1889 in zijne bijzonderste punten bepaald werd aangenomen.

Aanstonds zag men in Turnhout eene wedievering zonder weerga ontstaan, en eenieder heeft zich overtroffen om het Patriottenfeest zoo schitterend mogelijk te maken.

Middelerwijl werden er in de voornaamste wijken door de burgers Commissiën samengesteld om tijdens de feestelijkheden de gansche stad in feestgewaad te hervormen, en hiertoe bij inschrijvingen, omhalingen, concerten, vertooningen enz. de noodige gelden te verzamelen.

Vergaderingen werden regelmatig des zondags en des werkdags gehouden tot verwezentlijking van het Feestprogramma; Komiteiten samengesteld tot inrichting der verschillende groepen van den geschiedkundigen Praalstoet, aanwerving der noodige manschappen en paarden; bijzondere Commissiën gevormd tot uitvoering van verschillende punten van het programma; onafgebroken repetitiën gehouden tot voorbereiding der feestzangen.

Ja, gedurende de drij maanden die de Feesten voorafgingen, was het eene bedrijvigheid en een leven, waarvan geen gedachtis te maken, en het voorteecken was van het welgelukken der Feesten; zelfs te Antwerpen vormde zich eene maatschappij van Turnhoutsche inboorlingen te Antwerpen gevestigd, en die onder den naam van " Turnhoutsche Patriotten „ zich voorbereiden, om met onze bevolking de feesten te komen vieren, en in den Praalstoet in groep op te treden.

Bij het einde van het vorig jaar had de Raad besloten op het beiaardspel te doen plaats en het Aria der " *Marsch van Turnhout* „ opdat de ingezetenen in het jaar 1889 bij iedere slag van het uur, zich de overwinning zouden gedenken in onze straten over honderd jaren behaald.

Om een algemeen gedacht te kunnen vormen der reeks feestelijkheden deelen wij hier mede het Feestprogramma, zooals hetzelfde in zitting van ons Collegie van 25 Juni 1889 werd vastgesteld.

1789   STAD TURNHOUT.   1889

Honderdjarig Jubelfeest van den roemrijken en gedenkwaardigen Slag van Turnhout, waarin de Patriotten over de Oostenrijksche krijgsmacht zegepraalden, gevierd tijdens de Turnhoutsche kermis van 17 tot 25 Augustus 1889.

PROGRAMMA :

Het collegie van Burgemeester en Schopenen, willende de orde der feesten regelen;

Gehoord het verslag der bijzondere Commissie, door den Gemeenteraad benoemd in zitting van 14 Augustus 1888;

Gezien de beraadslaging des Gemeenteraads van 11 Februari 1889;

Stelt het volgende programma vast :

ZATURDAG, 17 AUGUSTUS.

7 ure 's avonds. Aankondiging der patriotten- en kermisfeesten door gelui, beiaardspel en kanongeschut.

8 1/2 ure 's avonds. Fakkeltocht door al de muziekmaatschappijen der stad.

ZONDAG, 18 AUGUSTUS.

Tentoonstelling van Landbouw.

9 ure 's morgens. Opening der tentoonstelling van veld- en hofvruchten, fruit en bloemen, in het lokaal der Stadsmeisjesschool, Gemeentestraat. Deze tentoonstelling zal voortduren tot Woensdag, 21 Augustus, dag van den landbouwprijskamp.

11 ure 's morgens. Uitgang van de **LUISTERRIJKE** **PROCESSIE** der parochiale kerk van St. Pieter.

2 1/2 ure namiddag. Uitgang van den geschiedkundigen

PRAALSTOET.

1. Piket gendarmen.
2. Vier bazuinblazers te paard.
3. Vaandrig met het vaandel der stad.
4. Kartel : Turnhout onder de Salische wet in 422.
5. Muziekkorps. *De Xaverianen*, Fanfaar.
6. Groep : Hendrik I, hertog van Brabant, verheft Turnhout tot stad in 1212.
7. Groep : Jan III, hertog van Brabant, verleent eene keur in 1338.
8. Praalwagen (ogivalen stijl) : Prinsessen die Turnhout hebben begunstigd, Maria van Brabant, Maria van Hongarië, Amalia van Solms; hofdames, edelknapen (1363 tot 1650).

9. Groep : Maria van Gelderland, beschermster der schuttersgilden. Ridders, edeljuffers, schildknapen, hand- en voetboogschutters (XIVe eeuw), gevormd door de maatschappij : *Den Edelen Handboog* te Oosthoven, Turnhout.

10. Gilden van het arrondissement.

11. De Turnhoutsche rederijkkamer : Het Heidebloemke (1561).

12. Muziekkorps. *De Onafhankelijken*, Fanfaar.

13. Groep : Antoon van Burgondie trekt met zijn Hof ter valkenjacht.

14. Groep : Het Consistorie van den Horen.

15. Praalwagen (stijl Lodewijk XIV). Beroemde mannen van Turnhout : Joannes Noyens, 1493, doctor in beide rechten. — Joannes Driedo, 1499, doktor in Godsgeleerdheid. — Martinus Van der Keelen, 1540, Minderbroeder-Godsgeleerde schrijver. — Jan Fienus, 1585, doktor. — Thomas Fienus, 1600, doktor. — Henricus Kinschots, 1608, rechtsgeleerde. — Cornelius T' Sas, 1617, doktor in Godsgeleerdheid. — Joannes Gevartius, 1623, Staatskundige. — Cornelius Verdonk, 1625 muzikant. — Petrus Loyex, 1646, pastoor-schrijver. — Thomas Verdonck, 1660, kunnik-Norbertijn. — Petrus Govaerts, 1662, doktor in beide rechten. — Matthias Gertman, 1693, doktor in Godsgeleerdheid. — Joannes Van Stockum, 1698, wiskundige. — J. B. Sanen, 1793, raadsheer in den Souvereinen Raad. — H. Th. J. Jacobs, 1767, procureur-generaal. —

W. G. De Wilde, 1768, raadsheer in den Souvereinen Raad. — Petrus Van Gastel, 1777, id. — Carolus Lombaerts, 1779, gevolmachtigde minister.

16. De verschillende bezettingstroepen van het kasteel van Turnhout, tijdens de onlusten in de XVIe eeuw.

17. Muziekkorps. *Orpheus*, Fanfaar.

18. Ambachten : kleermakers en schoenmakers. (1)

19. Praalwagen : de nijverheden van Turnhout en derzelver voortbrengselen. (2)

20. Ambachten : Smeders. (3)

21. Praalwagen : De landbouw. (4)

22. Muziekkorps. *L'Echo de la Campine*, Harmonie.

23. Generaal Van der Mersch met zijnen staf. De Turnhoutsche helden Dierckx en De Visser.

24. Leger van patriotten.

25. Praalwagen : Het vaderland verheerlijkt de helden van 1789.

De maatschappij *De Turnhoutsche Patriotten*, bestaan-

(1) Koormaatschappij : *Kunst en Nijverheid*, établissement Ant. Van Genechten.

(2) Getrokken door een zespan van den heer L. Meeus, stoker te Wyneghem.

(3) De werklieden van de ijzergieterij Jos. Janssens, en het smedersambacht *St. Eloi*.

(4) Getrokken door acht ossen uit de stallingen der Landbouwkolonie Hoogstraeten-Merxplas, voorafgegaan door het korps fanfaren der jongelingen uit de verbeteringschool aan de Kolonie gehecht.

de uit inboorlingen onzer stad, in Antwerpen gevestigd, verbeeldende verschillende historische groepen.

Koningsfeest.

5 1/2 ure namiddag. Schieting des koningsvogels in den hof der maatschappij *den Edelen Handboog* te Oosthoven ; verlichting van den hof, bal.

MAANDAG 19 AUGUSTUS.

9 ure 's morgens. Solemneel mis van dankzegging met groot orkest in de parochiale kerk van St. Pieter.

10 ure 's morgens. Onthulling van eenen gedenksteen op het graf der gesneuvelde patriotten, op het oud parochiaal kerkhof; gelegenheidsrede.

10 1/2 ure 's morgens. Prijsuitdeeling der gemeentescholen, in het lokaal der Staats middelbare school.

11 ure 's morgens. Uitdeeling van brood aan de behoeftigen der stad.

CANTATE.

12 ure 's middags. Uitvoering eener gelogenheidscantate op de Grootte Markt, woorden van Lavrysen getoonzet door E. Verrees, (500 uitv.)

Carrousel of Ringsteking te paard.

2 ure 's namiddags. Prijskamp tusschen al de paardenliefhebbers der stad en der omliggende plaatsen.

De regeling er van is opgedragen aan eene bijzondere commissie, en eene stadstoelaag van 300 franks is te harer beschikking gesteld.

5 ure 's namiddags. Groot concert in den hof der maatschappij *Orpheus*. Oplating van ballons.

5 1/2 ure 's namiddags. Eerste groot Zomerfeest in den hof der maatschappij *L'Echo de la Campine*, concert en algemeene verlichting van den hof; prachtig vuurwerk; bal.

8 ure 's avonds. Verlichting van het stadhuis.

8 ure „ Concert op het kiosk der groote markt door de fanfaren maatschappij „ De Onafhankelijken. „

DINSDAG 20 AUGUSTUS.

Eereprijskamp op Parijs.

Door de vereenigde duivenmaatschappijen van Turnhout; stadstoelaag 300 fr.

10 ure 's morgens. Prijsuitdeeling der muziek- en teekenscholen in het lokaal der Staats-middelbare school.

PRAALSTOET.

2 ure 's namiddags. Tweede uitgang van den geschiedkundigen praalstoet.

5 ure 's namiddags. Muziekfeest door de maatschappij der Xaverianen, in haar gewoon lokaal.

Prachtig Vuurwerk.

8 1/2 ure 's namiddags. Afsteking van een prachtig

vuurwerk op een vlot in de kom der nieuwe vaart, door den heer Ricard, jeune, te Brussel.

WOENSDAG 21 AUGUSTUS.

Buitengewoon groot Landbouwfeest

Ingericht door de Maatschappij van het Noorden, afdeling Turnhout. Stadstoelaag 1500 fr.

9 ure 's morgens. Eereprijskamp voor paarden en rundvee, op de Groote Markt; voor het pluimgedierte en de konijnen op de speelplaats en in het lokaal der stadsmoijesschool, Gemeentestraat.

De plechtige uitreiking der belooningen zal plaats hebben op het kiosk der Groote Markt, omstreeks 2 ure namiddag, na afloop der werkzaamheden van de jury.

Deze zal worden aangekondigd door het luiden der groote klok en het spelen van den beiaard.

11 ure 's morgens. Groot concert, bestaande in de uitvoering der werken van Turnhoutse toonzetters, 16e tot 19e eeuw. — Bestuur Franz Andelhof.

Opstijging van den ballon „ L'Industrie, „

3 ure 's namiddags. Ter groote markt opstijging van den heer Eug. Godard, aîné, met zijnen ballon „ L'Industrie „, bevattende een millioen liters gas. Vier liefhebbers zullen den luchtreiziger kunnen vergezellen.

5 ure 's namiddags. Groot concert in den hof der maatschappij „ Orpheus „; oplating van ballons.

8 ure 's namiddags. Fakkeltocht, ingericht door dezelfde maatschappij.

DONDERDAG 22 AUGUSTUS.

Groote Duivenvlucht.

9 ure 's morgens. Ter groote markt, algemeene opstijging der duiven, die naar de premiën hebben medegedongen.

Wedloopen voor paarden en poneys.

9 1/2 ure 's morgens. Koers voor paarden en poneys op den steenweg op Zevendonck.

CANTATE.

12 ure 's middags. Uitvoering ter Groote Markt, eener tweede gelegenheidscantate, woorden van Nestor De Tière, getoonzet door Franz Andelhof. (500 uitv.)

Prijskamp voor vliegers.

3 ure 's namiddags. Konkoers voor vliegers, voor knapen beneden de vijftien jaar.

De mededingers met hunne vliegers zullen vergaderen op het kiosk der groote markt, en zich van daar stoetsgewijze naar het feestterrein begeven, voorafgegaan door de jonge trommelaars.

5 1/2 ure 's namiddags. Tweede groot zomerfeest in den hof der maatschappij " L'Echo de la Campino ", concert, verlichting van den hof, bal.

8 ure 's namiddags. Volksconcert op de groote markt, door de fanfaren der Xaverianen.

VRIJDAG 23 AUGUSTUS.

4 ure 's namiddags. Peletonschieting op de wip, in den hof der maatschappij " Den Edelen Handboog ", te Oosthoven.

ZONDAG 25 AUGUSTUS.

GROOT INTERNATIONAAL FESTIVAL.

Voor harmonie-, fanfaar- en zangmaatschappijen.

De inrichting van het festival is toevertrouwd geworden aan eene bijzondere commissie, samengesteld uit de hoofdcommissie en de heeren voorzitters der verschillende deelnemende maatschappijen der stad.

11 ure 's morgens. Vergadering der deelnemende maatschappijen op de Statieplaats, om zich stoetsgewijs te begeven naar het stadhuis, alwaar den voorzitters en bestuurders den eerewijn zal aangeboden worden.

Na de ontvangst zullen de maatschappijen zich stoetsgewijs en bij afdeelingen begeven naar de verschillende kiosken der stad, om aldaar beurtelings de stukken van hun programma uit te voeren.

De trekking der premiën zal geschieden in eene der zalen van het stadhuis, na het eindigen van het festival. Onmiddellijk daarna, uitreiking der medaliën, op het kiosk der groote markt.

8 ure 's avonds. Algemeene verlichting, aangekondigd door het gelui der groote klok en het spelen van den beiaard.

Bijzondere Schikkingen.

De versiering der verschillende stadsstraten is overgelaten aan bijzondere wijkcommissiën, door stadstoelagen ondersteund.

Gedurende de feestdagen zal de aftochtsklok niet geluid worden.

Bijzondere treinen zullen op Staats- en buurtspoorwegen, ook op de lijnen van den " Grand Central ", worden ingericht, om de vreemdelingen alle gemak van verkeer te verschaffen.

Gedaan te Turnhout ten Stadhuize heden den 25 Juni 1889.

Bij bevel,
De Secretaris,
H. PEETERS.

De Burgemeester,
P. DIERCKX.

Eindelijk was het tijdstip der Patriottenfeesten aangebroken.

Ten allen kant prijken trofeeën, jaarschriften, gedichten, wapenschilden, vlaggen, wimpels, feestzuilen en praalbogen.

De wijkcommissiën hadden in de verschillende straten gewedijverd om de schoonste versieringen. Heel Turnhout was nimmer schooner bevlagd.

Een kort overzicht der verschillende openbare punten van

het Feestprogramma vinden wij niet overbodig; doch, wij moeten ons beperken, uit vrees van langdradigheid.

Fakkeltocht.

De lichtstoet, waaraan al de muziek- en zangmaatschappijen der stad deel namen was indrukwekkend en overschoon.

Dusdanig grootsch was de opvatting van verschillende lichttoestellen dat de stoet, die op gansch zijnen doortocht luidruchtig werd toegejuicht, zijnen omgang op verschillende punten uit rede der smalte van sommige straten moest wijzigen.

Landbouwtentoonstelling.

De tentoonstelling van veld- en hofvruchten, fruit, bloemen en landbouwwerktuigen in de gemeentemeisjesschool, was betrekkelijk goed gelukt, wanneer men beschouwt dat het jaargetijde nog niet ver genoeg was gevorderd om al de merkwaardige voortbrengselen van onzen tuin en akkerbouw uit te stallen.

Niettemin hebben wij er prachtige hof- en veldvruchten kunnen bewonderen.

Processie.

Te midden van het verrukt volk, uit alle gouwen des lands toegestroomd, deed de plechtige Processie van St.

Pieter haren gewonen omgang, en op gansch haren doortocht mocht zij de verwondering der duizende vreemdelingen wekken, die door hunne ingetogenheid met deze grootsche plechtigheid instemden.

Praalstoet.

Geene pen is in staat den indruk te beschrijven, door den geschiedkundigen Praalstoet ontstaan, en waarin Turnhouts heden en verleden, zijne roemvolle geschiedenis, opkomst en bloei op levendige wijze werden voorgesteld.

Terecht mocht deze met de beroemde geschiedkundige optochten van Leuven, Mechelen en Brugge vergeleken worden.

Daar deze feestelijkheid de bijzonderste was van het Programma, geven wij hiervan een kort overzicht.

Wij behoeven hier de volgorde niet te beschrijven van den praalstoet, welke in het feestprogramma is medegedeeld.

De verschillende tijdvakken onzer geschiedenis worden door de kleedij der eeuw getrouw weergegeven, die door het huis H. Verstraeten-Driessens te Antwerpen, in huur werden geleverd en waarvan de kosten gedeeltelijk door de deelnemers, gedeeltelijk door de stad werden gedragen.

Van af de vier bazuinblazers te paard en den vaandrig der stad tot de hondendrijvers in de valkenjacht, is iedereen in de oorspronkelijke kleedij van den tijd.

Het volk heeft door dien praalstoet, welke zich als een levend geschiedboek voor zijn oog ontrolt, kunnen leeren dat Turnhout in 422, onder de Salische wet, reeds gekend was onder den naam van *Turnichalt*, dat Hendrik I hertog van Brabant, Turnhout tot stad verhief in 1212, en dat Jan III aan Turnhout eene keur of markt verleende in 1338.

De groepen van Hendrik I en Jan III zijn schitterend en niet alleen de hertogen, maar ook hunne gemalinnen, ridders, edelknappen en paarden zijn vorstelijk uitgedoscht.

Op de princessenwagen, een meesterwerk in ogivalen stijl, zijn Maria van Brabant, Maria van Hongarië, Amalia van Solms — altemaal personen die Turnhout begunstigen — benevens eene groep van hofdames, ridders en edelknappen voorgesteld. De fluweelen kleederen en mantels, met hermelijn afgezet, evenals de kostuums van ridders en edelknappen zijn waarlijk rijk en prachtig.

De groep van Maria van Gelderland, beschermster der schuttersgilden, met haar gevolg van ridders, edeljuuffers, schildknappen, hand- en voetboogschutters, wekt insgelijks de algemeene belangstelling. Deze groep droeg hare eigene kleedij.

Antoon van Burgondië, die met zijn hof ter valkenjacht trekt, is waarlijk een schilderachtige groep.

De praalwagen, gewijd aan de roemwaardige mannen van Turnhout, en waarop zich het beeld van St. Pieter, de

patroonheilige onzer stad zoo waardig verheft, is heel merkwaardig.

De verschillende bezettingstroepen van het kasteel van Turnhout tijdens de onlusten der XVIe eeuw, worden door soldaten van verschillende wapens en uniformen voorgesteld.

De gilden en ambachten met hunne vaandels en banieren, waaronder zelfs eene van 1606, zijn heel eigenaardig. Hand- en kruisboogschutters telt men bij honderden, zoodat die verschijning dan ook wel wat al te eentonig wordt; alhoewel men telkens met belangstelling den koning van de gilde met zijne zilveren gedenkpenningen, de trommelslager, de vaandrig die zoo fier zijn vaandel zwaait, en de speelman der gilde, die daar met zijn viool heenstapt alsof hij met de gildebrouwers naar den dans gaat, blijft gadeslaan. Hunne deelneming was bij premiënloting geregeld, en zij hebben allen een verzilverden gedenkpenning ontvangen.

De nijverheidswagen, wiens stoomtuig weefmachienen, kaartmachienen, drukmachienen enz. in beweging zot, en zijn rookwolken door een reusachtige schoorsteen als eene zegepralende trofee hemelhoog verheft, is een meesterstuk van bouw en mechanische samenstelling.

Waarlijk, die roizende machienengalerij is niet alleen eene eigenaardigheid, maar eene volstrekte nieuwigheid.

De praalwagen van den landbouw, bespannen met de prachtige ossen der landbouwkolonie van Merxplas, is heel

merkwaardig niet alleen voor de Kompische landbouwbevolking, maar ook voor de bezoekers uit onze steden, die zich hier kunnen overtuigen dat onze landman verbeterde landbouwgereedschappen bezigt, dat ons landbouwgewest uitmuntende voortbrengselen oplevert en dat vooral sommige onzer tuinbouwers waarlijk op de hoogte zijn.

De fanfaren uit de verbeteringsschool der landbouwkolonie — eene verrassing welke niet op het programma was aangekondigd — wordt algemeen opgemerkt, niet alleen om hare goede muzikale uitvoering, maar ook om de goede orde welke onder die manschappen heerscht.

Generaal Van der Mersch met zijn staf, de Turnhoutsche helden Dierckx en Devisser alsook het patriottenleger maken goede figuur en onderscheiden zich door hunne krijgshaftige houding.

De praalwagen met de maagd van België, welke generaal Van der Mersch bekroont, eene allegorische voorstelling welke waarlijk indruk maakt door de schoone vormen van wagen en beelden, sluit onzen geschiedkundigen praalstoet.

De historische groepen van de Turnhoutsche Patriotten te Antwerpen gevestigd, vormden een schoon afzonderlijk geheel, dat den stoet volgde, en werd voorafgegaan door de fanfaren *de Burgerszonen* van Oud-Turnhout.

De groepen der oude Belgen en der Franken, die uit het leenroerig en gemeentelijk tijdvak enz., waren heel goed gevormd; de groep der jeugdige patriotten was buitengewoon

gelukt en de hulde welke de inrichters van dien afzonderlijken stoet aan de leden van het Turnhoutsche Schepencollege brachten, wien zij onder treffende aanspraken, eenen gedenkpenning en reusachtige bloemtuilen overhandigden op het kiosk der Grootte Markt, hebben doen zien dat MM. Postal, Cremers en Van Ravestyn waarlijk op de hoogte waren van hunne moeitevolle taak, toen zij in Antwerpen een stoet inrichtten waarmede zij de Turnhousche feesten zouden komen opluisteren.

Ook werd aan hunnen geachten voorzitter Mr Postal, in naam van het stadsbestuur van Turnhout, een gouden herinneringsmedalie overhandigd.

Wij rekenen het ons ten plicht en denken uw aller tolk te zijn, met al de deelnemers aan den stoet, de inrichters der verschillende groepen, de muziekmaatschappijen, de heeren, jufvrouwen, nijveraars, commissarissen, hoveniers, landbouwers, werklieden, voerlieden, de Landbouwkolonie, den heer L. Meeus, de gilden, de knechten, met een woord allen en voor alles te bedanken in het welgelukken van dit overheerlijk en gedenkwaardig feest van den Praalstoet.

Ook onze stedelijke politie, met de Gendarmerie en het korps vrijwillige pompiers verdienen allen lof voor de goede orde die zij op gansch den doortocht zonder ongevallen hebben weten te handhaven.

Dankfeest.

Des maandags, te 9 ure, had in de Parochiale kerk van St. Pieter de plechtige Mis van dankzegging plaats. Deze werd gecelebreerd door den hoogerwaarden heer Prelaat der abdij van Tongerlo, en bijgewoond door den Gemeenteraad, en verschillende burgerlijke en rechterlijke overheden, waartusschen de heeren Nothomb, Staatsminister en volksvertegenwoordiger van ons arrondissement, Heylen en Smolderen, leden der bestendige Deputatie.

Na dezelve begaf men zich naar het oud parochiaal Kerkhof, waar, op het graf der gesneuvelde Patriotten, een gedenkzuil werd onthuld, en de heer P. Dierckx, Burgemeester, de volgende rede hield:

Mijnheeren,

Gebogen voor het Altaar des Heeren met het prachtigste feestgewaad opgetooid, komen wij den Almogenden dank te zeggen en *Te Deum* in volle vreugd en glorie te zingen, ter herinnering aan de roemwaardige zegepraal, hier op deze plaats en in onze straten, door het Patriottenleger en de Turnhoutsche burgerij, den 27ⁿ October 1789 behaald op het vreemd leger, dat België onder het juk eener vernederende dwingelandij voor altijd moest doen nederbukken.

Sedert honderd jaren onafgebroken is elk jaar, den 27ⁿ October, in Turnhout eene bede van dankbetuiging tot den hemel opgeklommen. Ja, met eene diepe en erkentelijke godvruchtigheid, stroomt nog jaarlijks onze

goede bevolking naar St. Theobalduskapel, aan welker's Mariabeeld eene hartroerende en bestendige volksoverlevering steeds de bescherming blijft toeschrijven, die alsdan onze oude Brabantsche Vrijheid voor plundering, brand en vernieling ongeschonden heeft bewaard, en het heldhaftig strijden van het nationaal vrijwilligersleger met den grootschen en luisterrijken Slag van Turnhout heeft bekreond.

En waarlijk, in 1789 vochten de Patriotten, het Turnhoutsche volk, de Kempen en welhaast geheel België « *Pro aris et focis* » voor de rechten van God en voor de eeuwenoude vrijheden van het Vaderland.

IN DEO SPERAVUNT RECTE, MANUS EJUS EXALTAVIT ILLOS. (1)

Heden na honderd jaren, wil Turnhout eenparig en plechtig in 't openbaar herdenken, vieren en verheerlijken, en de dappere strijders met den koenen generaal Van der Mersch aan 't hoofd, en hunne behaalde victorie, ter plaatse zelf waar zij het vijandelijk leger tegenhielden en terugvloegen, hier van de groote-Merket tot buiten de Gasthuisstraat.

De Burgemeester van Turnhout is gelukkig en fier deze hulde in zulke gelukkige omstandigheid, in naam van zijne geachte medeburgers te mogen uitspreken. En zulks niet alleen als eerste magistraat der stad, maar ook als zijnde hij de oudste van den oudsten stam der familie Dierckx. Immers zijn overoudgrootvader Jan Baptist Dierckx-Plasmans, was de vader van Jan Frans Dierckx-Van Eyck, den dapperen kapitein van het Patriotten-leger.

Het is zijn naam en de naam van Devisser die in het volkslied der Marche van Turnhout, door den Turnhoutschen Meester Robson, om zoo

(1) Begin der Belgische Vrijheid; Brussel, Simon 1790.

te zeggen op het slagveld gatoonzet, als onsterfelijk moettende blijven, zijn uitgeroepen geworden. (2)

Het was bijna drij eeuwen in 1789, dat België geen eigenbestaan meer kende en onder vreemde vorsten onafgebroken moest leven. En nochtans, niettegenstaande menigvuldige oorlogen, omwentelingen van allen aard en ontelbare wisselvalligheden, was het nationaal karakter ongeschonden, echt Belgisch gebleven, en de Oude Keuren door het statuut der Blijde Inkomst gewaarborgd, hadden om zoo te zeggen de eeuwen door, onaangeraakt en geëerbiedigd stand gehouden.

De vaderlijke regeering der Aartshertogen Aelbrecht en Isabella, het bestuur der Aartshertogin Maria Elisabeth, en boven al de zachte veertigjarige regeering der heldhaftige keizerin Maria Theresia, waren voor onze voorouders tijden van voorspoed, vrijheid en vrede. De weldaden van het bestuur van Karel van Lotharingen, die zoo lang te Brussel de Grootte Keizerin vertegenwoordigde, en die nog in de dankbare herinnering der Belgen blijft voortleven, hadden, om zoo te zeggen, het volk doen vergeten, dat het oppergezag in België aan een vreemd vorstenhuis steeds toebehoorde.

(2) Voor zoo veel bekend is, bestaan er geene bloedverwanten meer van kapitein Devisser. De kapitein Dierckx overleden den 18 October 1814, heeft vier kinderen achtergelaten, waarvan afstammelingen bestaan in en ook buiten Turnhout, te weten : Mej. Anna Elisabeth Dierckx, echtgenote van den heer Remi Stappaerts, de heer Franc. Bern. Dierckx, Mejufv. Maria Theresia Josephina Dierckx, echtgenote van den heer Franciscus Dominicus Swaan en Mej. Maria Cecilia Dierckx, echtgenote van den heer Guil. Jos. Truyens; alle thans overleden.

Bitter en smartelijk was de ontwaking van het land, zoodra het graf zich over Maria Theresia had gesloten.

De regeering van haren zoon Joseph II was van den beginne af het tegenovergestelde van die zijner moeder.

Niettegenstaande de beloften bij zijne inhuldiging gedaan, niettegenstaande zijnen eed de Blijde Inkomst met al hare godsdienstige en politieke vrijheden te zullen handhaven, legde hij weldra de hand op de gezworene voorrechten van het land, en verdrukker en godsdienshater gelijk hij was, richtte hij de vervolging in tegen de Heilige Kerk en spotte met het wettig gezag van onze Bisschoppen en van den Paus van Rome. Ook begon de tegenwerking van de natie onmiddellijk. Zoo zeer de moeder was bemind geweest, zoo zeer werd weldra de zoon algemeen gehaat en verfoeid, zijne kroon bedreigd en door de woede der natie in gevaar gebracht.

De keizer nochtans was door zijnen gouverneur-generaal verwittigd geworden. Zoo als het onder Keizer Karel al was, was het onder Joseph II en is het nog; de geschiedenis bewijst het ontegensprekelijk: de Belgen zijn de getrouwste der onderdanen, maar zij dulden geene dwingelandij, en meer als welk volk ook, zijn zij gehecht aan hunne vrijheden en vast besloten alles te wagen om deze te handhaven. Zoo is de geheele geschiedenis van België tot 1830, en zoo is zij gebleven: Onze twee Koningen, altijd stipt getrouw aan hunnen inhuldigingseed, en rond hen de geheele natie geschaard, zonder onderscheid van Staatkundige denkwijze. Geen troon in Europa staat thans vaster dan de troon van België; geene vorsten zijn meer van hun volk bemind dan de onze, en het is nog waar zoo als een volksvertegenwoordiger het in 1848 in de Kamer uitriep: « De vrijheid, om de wereld rond te reizen, moet niet meer door België komen! »

Joseph II, het historiek karakter der Belgen miskennende, had dit nooit willen verstaan. In zijne oogen van vrijdenker, was de Staat almachtig, en hij alleen, hij zou de Staat uitmaken en al de volksrechten onder zijne voeten verbrijzelen.

Tusschen hem en het Belgisch volk was de scheuring onvermijdelijk.

Zijne beloften werden vergeten. Hij speelde meester over Kerk en Staat, de oude vrijheden wierden verminkt of afgeschapt; niets eerbiedigde hij, de kloosters werden gesloten, de seminariën en scholen te niet gedaan, de steden en gemeenten van hunne vrijheden beroofd, de hooge souverainen Raad verbroken, de Staten verjaagd en afgeschapt, leden derzelve in hechtenis genomen, de geweigerde belastingen willekeurig en met dwang afgeperst en de Blijde Inkomst verscheurd en vernietigd.

Eindelijk was de maat vol. De opstand berstte uit. Te Breda vormde zich, onder het geleide van den Oppergeneraal Jan Andreas Van der Mersch, het kloek en moedig Patriottenleger, samengesteld uit manschappen van al de standen der samenleving. Edelen, burgers, landbouwers, werklieden, allen stonden op, om tegen den vreemden dwingeland oorlog te voeren. De Patriotten stapten weldra de grenzen over en zij kwamen in Turnhout aangerukt den 25^{en} October 1789, onder het opperbevel van generaal Van der Mersch. Menigvuldige Turnhoutsche burgers vervoegden zich bij zijn leger en namen plaats in de gelederen der Patriotten.

Het vijandelijk leger van generaal Schröder, uit Lier vertrokken, naderde de stad en eene botsing werd onvermijdelijk. Op tijd verwittigd door Karel Druyts, een moedige inwoner van Vosselaer, was men te Turnhout gereed om den vijand te ontvangen.

De Patriotten en de Turnhouters strenden hier vijf uren lang met waren leeuwenmoed. Generaal Schröder werd tegengehouden, zijne kanons

werden veroverd en tegen zijne eigene soldaten gericht. Zoo hevig was het vuur op de Merkt en bijzonder hier op het kerkhof, dat het op geene manier den vijand kon gelukken verder dan de intrede der Gasthuisstraat langs de Merkt vooruit te dringen.

Eindelijk werd generaal Schröder met zijn leger tot den aftocht gedwongen, en de triomfklok weergalmd in St-Pieterstoren om de volledige zegepraal der Patriotten aan Turnhout en de Kempen aantekondigen! Eenige weken daarna was geheel België vrij. Joseph II, nedergeslagen door vele rampen en verloochend door gansch België, stierf van verdriet op 20 Februari 1790. De vereenigde Belgische Staten namen het oppergezag van het land in handen. Hunne regeering was echter van korten duur. De eendracht tusschen de Staatspartijen bleef niet bestaan. Keizer Leopold II deed aan het Belgisch volk de beste beloften en veroverde opnieuw onze Provinciën, tot dat drij jaren daarna de Fransche Republiek België kwam inpalmen en in eens al onze vrijheden afschafte en vernietigde.

Niettegenstaande dit, is de Slag van Turnhout de eerste stap geweest naar de vrijmaking van ons duurhaar Vaderland, eerst 40 jaren daarna definitief verkregen. België wist voortaan dat zijn onafhankelijk bestaan als volk niet meer in Europa als onmogelijk zou aanzien blijven. Eendracht maakt macht. In 1789 is de zegepraal behaald door den heldenmoed van het vereenigde volk en van het leger dat vrijwillig uit zijnen schoot was opgestaan.

Waardige opvolgers der Patriotten zullen ook op den dag van het gevaar, zooals in 1848 reeds is geschied, de vrije Belgen der XIXe eeuw, heldhaftig en vrijwillig opstaan en edelmoedig hun goed en bloed ten beste geven tot verdediging van ons doorluchtig en bemind Vorstenhuis

en van de grondwettelijke instellingen die sedert bijna 60 jaren onze twee Koningen tegenover alle omwentelingen in Europa, zoo getrouw en geheel ongeschonden hebben bewaard!

Aan onzen Koning, onze Koningin, aan gansch de Koninklijke Familie nu en altijd het volle vertrouwen en de vurige liefde van het dankbaar Belgisch volk!

Reeds heeft aan generaal Van der Mersch het land hulde gebracht. Immers zijn prachtig marmeren borstbeeld pronkt met recht in het paleis der Wetgevende Kamers te Brussel.

Heden herdenkt Turnhout door het oprichten van de grafzuil die wij inhuldigen, de strijders van zijn dapper leger, en wel bijzonder de gesneuvelde Patriotten en de Turnhoutsche burgers, wier bloed zich op het slagveld mengelde, en die, gevallen als martelaars voor de rechten der Heilige Kerk en voor de Belgische vrijheden, hier op deze gowijde rustplaats, onder de schaduwe van het Tabernakel des Heeren, de verrijzenis afwachten met de onsterfelijke kroon der eeuwige glorie, hun door den Almogenden God der Strijdmachten voorbehouden.

Eere en dank zij hun allen! Eer aan generaal Van der Mersch; eer aan zijne officieren en tusschen hen eer aan de kapiteins Dierckx en Devisser; eer aan al de Patriotten en eer aan al onze Turnhoutsche voorouders, die hier met hen zoo manhaftig hebben gestreden en gezegepraald!

Hunne glorierijke nagedachtenis zal eeuwig in het geheugen der Turnhoutsche bevolking blijven voortleven. Zij zal alle Belgen tot voorbeeld dienen, om gelijk zij hebben gestreden, altijd waar noodig zal zijn, te strijden, met denzelfden ontembaren moed: *pro aris et focis*, voor altaar en haard, voor God, voor Koning en voor het vrije Vaderland!

Daarna hield de heer Postal eene kernachtige aanspraak, en legde in naam van den Turnhoutschen Patriottenbond te Antwerpen, eene kroon op het graf.

Hij sprak in dezer voege :

Aan onze helden,

Het is thans geene droefheid, die ons zoo talrijk dezen doodenakker doet betreden en ons hier voor deze zoo lang geslotene graven vereenigt, om als het ware op dezen plechtigen stond, onze voorvaderen op te wekken, opdat zij zich voor eene wijle met ons zouden vereenigen. Veel minder zijn het tranen, die ons bij dergelijke omstandigheden aan het oog ontglippen en uit het hart opwellen; neen, niets van dit alles doet ons onze schreden herwaarts richten.... Het is met vreugde en fierheid in het gemoed dat wij thans op deze graven blikken, om onze harten lucht te geven en de warmste gevoelens onzer ziele uit te drukken. Ja, wij allen zijn hier te zamen gestroomd, om op deze geheiligde rustplaats, den lof te komen uitgalmen van hen, die goed en bloed veil hadden voor den vadergrond. Wij komen hier getuigenis afleggen van uwe grootheid, van uwen roem, door uwe krachtdadigheid verworven en tevens eene openbare hulde brengen aan uwe groote diensten, het geliefde vaderland bewezen. Wij ontlichten hier onze harten met des te meer fierheid, daar wij het nakroost zijn dier dapperen, welke hun leven brachten op het altaar des vaderlands en liever stierven dan des vreemdelings juk te dulden. Wij zijn trotsch op uwe namen, hoogmoedig op den grond die u zag geboren worden, wijl daar ook eens onze wiege stond.

Lang ontslapene helden! vaderlandslievende Patriotten, daalt in den geest van uit des Heerenwoon op aarde neder, weest getuigen van de machtige en grootsche hulde, die een gansch volk op dit oogenblik u om de slapen vlecht, neemt deel in onze blijdschap en aanvaardt, tot een eeuwig aandenken,

deze kroon, die ik hier uit naam van den Antwerpschen Patriottenbond, op uwe grafsteden kom neerleggen. Dat het een blijvende herinnering weze van dezen heugelijken dag en dat zij aan onze nakomelingen toone, dat wij onze helden weten hoog te schatten en te waardeeren.

Aan u helden! zij dan op dezen stond onzen hoogsten dank en onze grootste hulde gewijd; slumert voort in den zachten schoot der aarde en geniet ginds omhoog te zamen met ons het heilig aandenken van uwe onsterfelijkheid. »

Prijsuitdeelingen.

De prijsuitdeelingen der gemeentescholen des Maandags, der Teeken- en Muziekscholen des Dinsdags, gelukten onder alle opzichten, werden door een puik publiek bijgewoond, en mochten de goedkeuring verworven van al wie belang stelt in het onderwijs onzer jeugd.

Feestzangen.

Des maandags middags verdrong zich op het groote marktplein eene talrijke menigte, om den feestzang bij te wonen, gedicht door Mr Lavrysen, getoonzet door Mr Emiel Verrees, welke op het kiosk met de daarbij opgetimmerde estrade zoude worden uitgevoerd.

Slechts de inleiding met het eerste gedeelte kon men uitvoeren, daar de lucht overtrok met zware regenwolken die de uitvoering kwamen onderbreken en oorzaak waren dat het

stormachtig weder voortdurend gansch het feestprogramma dooreensloeg.

Van dien oogenblik af kunnen wij geene regelmatige schets van de verschillende feestelijkheden meer geven, en wij moeten ons bepalen bij een dagverhaal der feesten zoo als dezelve zich verder voleinden.

De Ringsteking te paard geschiedde op den Antwerpschen steenweg, en niettegenstaande het ongunstige weder, had dezelve talrijke deelnemers uitgelokt.

De verlichting van het Stadhuis was gansch onmogelijk, maar toch voerde de maatschappij der Onafhankelijken, haar aangekondigd concert uit op het kiosk der Groote Markt.

Dinsdag.

Des dinsdags was het een bedroevende dag; de regen viel aanhoudend neder, de wind was zoo hevig dat hij vlaggen en wimpels afrukte en door de lucht dreef, de drapeaustokken brak en op sommige plaatsen alles 't onderste boven smeed. Van al de punten welke voor dien dag op het programma stonden, zijn er slechts eenige uitgevoerd, te weten: de eereprijskamp op Parijs door de vereenigde duivenmaatschappijen van Turnhout, alsook de prijsuitdeeling der muziek- en teekenscholen in het lokaal der staats-middelbare school.

Al de treinen brachten dien dag wederom eene menigte bezoekers in onze stad; met duizenden was men van alle

kanten opgekomen om bij den tweeden uitgang van den prachtige historischen stoet tegenwoordig te zijn; ongelukkiglijk kon de uitgang niet plaats hebben, tot groote teleurstelling van ingezetenen en vreemdelingen, die het allen bejammerden, bij het zicht van de overgrootte volksmassa, van de talrijke gilden die uren en uren hadden afgelegd om daaraan deel te nemen. Nochtans, dank aan den ijver der Antwerpsche Patriotten, is er, omstreeks 4 ure, toen het weder voor eenige oogenblikken ophelderde, een gedeeltelijke stoet uitgegaan, bestaande uit de talrijke afdeeling van Antwerpen met hunne schilderachtige kostuums, en hetgeen er van de gilden nog overbleef; deze gedeeltelijke stoet was voorafgegaan door de fanfaren van Oud-Turnhout, in schoone kleedij, en is er in gelukt eenige straten der stad te doorkruisen, waarna de regenbuien met verdubbeld geweld nederkletsten en schier onophoudelijk aanhielden. Het muziekfeest door de maatschappij Xaverianen in haar gewoon lokaal gegeven, was welgelukt. Niettegenstaande het slechte weder werd er door de fanfaren der landbouwschool van Merxplas, des namiddags, op het kiosk der groote Markt concert gegeven. Tot teeken van erkenenis overreikte de heer Burgemeester een verguld eeremetaal aan den heer Bestuurder der Landbouwkolonie. Het vuurwerk dat ten 8 1/2 ure moest afgestoken worden, werd tot 's anderendaags uitgesteld.

Woensdag.

Te 9 ure 's morgens had de opening plaats van het groot Landbouwfceest, ingericht door de Maatschappij van het Noorden, afdceeling Turnhout, aan welke eene stadstoelage was verleend van 1500 fr. De cereprijskamp voor paarden en rundvee had plaats op de Groote Markt en bracht daar veel beweging en leven bij. In het lokaal en op de speelplaats der stads meisjesschool, Gemeentestraat, werd de tentoonstelling gehouden voor het pluimgedierte en konijnen; de schapen en biggens waren ten toon gesteld op de Botermarkt. Tën twee ure namiddag na den afloop der werkzaamheden van de jury, had op het kiosk der Groote Merkt de plechtige prijsuitdeeling plaats.

Ten 11 ure voormiddag had, in het lokaal der middelbare school, onder het bestuur van M. Fr. Andelhof, en met medewerking van Antwerpsche kunstenaars, een schoon en prachtig concert plaats, dat talrijk werd bijgewoond en dat bestond in de uitvoering der werken van Turnhoutsche toonzetters van de 16^e-19^e eeuw.

Des avonds hebben talentvolle liefhebbers in den hof van den *Edelen Handboog* te Oosthoven, onder de leiding van M. Franz Andelhof, een concert gegeven, dat echt puik mag heeten, en waarop aan de kunstige uitvoerders en bestuurder welverdiende toejuichingen werden gebracht.

Des namiddags, ten 3 ure, moest ter Groote Markt de opstijging plaats hebben van den heer E. Godard, aine, met zijnen ballon *l'Industrie*, bevattende een millioen liters gaz. Doch ter oorzaak van het stormachtig weder heeft de opstijging geene plaats gehad.

Des namiddags ten 5 ure kon het concert dat aangekondigd was in den hof der maatschappij *Orpheus*, slechts gedeeltelijk plaats hebben, en werd wederom versted op Vrijdag, even als het vuurwerk en de fakkeltocht.

Niettegenstaande het dreigende en onstuimig weder, werd te 8 1/2 ure des avonds het groot vuurwerk afgestoken op een vlot in de kom der Nieuwe Vaart, ter gelegenheid van haar vijf en twintig jarig bestaan, en bijgewoond door duizende personen. Door de ongunstige voorwaarden, waarin het werd afgestoken, genoot het maar tamelijken bijval.

Donderdag en Vrijdag.

Het ongunstig weder bleef Donderdag aanhouden, echter met verpoozing, en daardoor konden op dien dag de opgegeven punten voor het programma uitgevoerd worden. Aldus had te 9 ure 's morgens, op de Groote Markt, eene algemeene opstijging plaats der duiven die naar de premien hadden mede gedongen.

Met honderden personen woonden deze opstijging bij. Op een gegeven oogenblik werd het teeken gedaan met de

bel, de korven geopend en meer dan 1200 duiven stegen onder een luid hoerrah in de hoogte. Volgens overeenkomst werd hiervoor aan iedere duivenmaatschappij een verzilverden gedenkpenning overhandigd.

Te 12 ure 's middags werd in de groote zaal van St. Joseph's College, goedwillig ter beschikking gesteld van het Stadsbestuur, waarover hier onzen dank aan den E. P. Rector, voor een uitgelezen publiek, de cantate uitgevoerd, welke op de Groote Markt had moeten plaats hebben, doch wier uitvoering, ter oorzake van het slecht weder, naar de zaal van St. Joseph's College was overgebracht. De woorden dezer cantate zijn van den heer Nestor de Tière, het muziek van M. Franz Andelhof onzer stad, voor kooren met symphonie. Op dezelfde plaats werd Vrijdag, ten 11 ure voormiddag, de cantate uitgevoerd, woorden van M. Lavrysen, muziek van M. Em. Verrees voor kooren en harmonie. Beide cantaten zijn wel gelukt, met kunst uitgevoerd en werden op langdurig en herhaald handgeklap onthaald. Alhoewel de genre van muziek dezer twee cantaten geheel verschillend is, vielen beiden zeer in den smaak van het publiek, dat meer dan eens onderbrak om aan bestuurders en uitvoerders, door daverende toejuichingen, zijne hooge tevredenheid uit te drukken. Telkenmale, na elke cantaat, nam de achtbare heer Dierckx, Burgemeester, het woord, en onder warme dankbetuigingen en luidruchtig handgeklap van het publiek, overhandigde hij aan ieder der dichters en toonzetters eene sierlijke gouden kroon en

gouden medalie. Op verzoek van het Gemeentebestuur is de cantate van M. Andelhof ter Groote Merkt eene tweede maal uitgevoerd, op Zondag 15 September, ten 1 uur 's middags, en deze van M. Verrees des Zondags 22 September om twaalf ure.

Beide uitvoeringen zijn ten volle gelukt.

Donderdags namiddag, ten 3 ure, had in het Stoktakker, de prijskamp plaats voor vliegers, voor knapen beneden de 15 jaren. De mededingers vergaderden op het kiosk der groote Markt, en trokken van daar stoetsgewijze naar het feestterrein, voorafgegaan door jonge trommelaars. Na zekeren tijd werd er een einde aan den strijd gesteld, om de overwinnaars ten stadhuize te geleiden, en ze aldaar te beloonen.

Te 5 1/2 ure namiddag had in den hof van *l'Echo de la Campine*, het tweede groot zomerfeest plaats, dat zeer wel gelukte en opgevolgd werd door verlichting van den hof en bal; ten 8 ure 's avonds werd door de fanfaren der Xaverianen op het kiosk der groote Merkt een volksconcert gegeven dat talrijk werd bijgewoond en luidruchtige toejuichingen bekwam, waarna deze fanfaren, onder het spelen van blijde aria's door de straten der stad een welgelukten fakkeltocht hielden.

Vrijdag namiddag herstelde zich het weder geheel en al, en in de blijde zonnestrallen spoedde zich eene ontelbare menigte naar de groote Markt, om er de opstijging bij te wonen

van M. Eug. Godard, met den ballon *l'Industrie*. Van af drije ure was het marktplein met eene overgroote menigte bezet, aan alle vensters, zelfs op de daken der huizen stonden talrijke personen om de toebereidsels gade te slaan en bij de opstijging tegenwoordig te zijn; ja zelfs tot in den kleinen toren van de hoofdkerk was de laagste gaanderij met nieuwsgierigen vervuld. Tijdens de voorbereidingen voerden de fanfaren *De Onafhankelijken* op het kiosk der groote Merkt schoone muziekstukken uit, en eindelijk ten 5 ure, onder een algemeen gejuich, steeg de ballon *l'Industrie* statig in de hoogte; slechts een reiziger, M. J. Neels, van Brussel, vergezelde den luchtreiziger; door eenen zuidwestenwind gedreven, verdween de ballon in de richting van Arendonk en Postel naar de Hollandsehe grens. Ten 9 1/2 ure des avonds ontving men een telegram, meldende dat de nederdaling zonder ongeval had plaats gehad te Venloo, in Hollandsch-Limburg.

Ten 4 ure had in den hof van den *Edelen Handboog* te Oosthoven de pelotonschieting op de wip plaats, en ten 6 ure gaf de maatschappij *Orpheus* in haren hof een prachtig concert, dat talrijk werd bijgewoond en dat gevolgd werd door verlichting van den hof, vuurwerken fakkeltocht door de stad.

Zaterdag.

Des avonds had men in de Warandestraat het volk gelokt door eene vertooning van lichtbeelden, welke gedurende

meer dan eene uur, door hunne verscheidenheid en schoonheid de talrijke toeschouwers vermaakten.

FESTIVAL.

Zondag, 25 augustus, was de dag voor het festival, waaraan drije en vijftig maatschappijen deel namen. Ten 11 ure voormiddag vormde zich de stoet derzelve, en de lange onafzienbare rij muziekmaatschappijen met vaandel en kartel aan het hoofd, trokken in orde, spelende of zingende, door eene dicht gepakte menigte, over de groote merkt, nevens het kiosk waarop de heeren Burgemeester en Schepenen in uniform, alsmede de heeren leden van den Gemeenteraad, hadden plaats genomen. Niettegenstaande eene hevige regenbui de menigte gedeeltelijk uiteen joeg, vervolgde de stoet der maatschappijen zijnen weg langs de Paterstraat, de Korte- en de Lange Begijnestraten, waarna, op het Stadhuis, onder eene warme welkomsrede van den achtbaren heer Dierckx, Burgemeester, aan de heeren Voorzitters der maatschappijen, aldaar vereenigd, de eerewijn werd aangeboden. Daarna werd door een groot getal muziekmaatschappijen, op het kiosk en de estrade op de Groote Merkt, onder de leiding van M. Franz Andelhof, zijne "*Jubelmarsch van Turnhout*", uitgevoerd, hetwelk op de duizenden toeschouwers eenen onuitsprekelijken indruk maakte. De heer Burgemeester bedankte hertelijk M. Franz

Andelhof voor de prachtige uitvoering, alsook de heeren muzikanten, en vervolgens trok, onder geleide der heeren commissarissen, iedere maatschappij naar het voor haar bestemde kiosk om er de opgegevene stukken uit te voeren. De kiosken waren opgetimmerd op de Grootte Markt, op de Botermarkt, den Antworpschen Steenweg, in de Herenthalsstraat, op de Maas in de Otterstraat, en aan St. Theobalduskapel in de Paterstraat. Des namiddags had op het Stadhuis de uitloting der premiën plaats, en daarna op het kiosk der grootte Merkt de plechtige uitreiking der medaliën. Behalve eene zilveren herinneringsmedalie welke aan elke der deelnemende maatschappijen werd toegekend, bekwam nog : de muziekmatschappij *Orpheus* van Lier, de medalie voor het schoonste vaandel; de *Burgerszonen* van Oud-Turnhout, de medalie voor de schoonste militaire kleeding; de maatschappij *Le Cercle des XV* van Mechelen, de medalie voor de schoonste burgerkleeding; de zangmaatschappij *Union et Fraternité* van Leuven en de fanfarenmaatschappij der *Xaverianen* van Mechelen, elk eene medalie voor het verste komen; de fanfarenmaatschappij de *Arend* van Arendonck, die 64 uitvoerders telde, en de zangmaatschappij *St. Cecilia* van Deurne, met 41 uitvoerders, bekwamen elk eene medalie voor het grootste getal werkende leden.

De verloting der premies gaf den volgenden uitslag :

De Vriendenkring, fanfaren, Antwerpen . . . fr. 400
De Burgerszonen, fanfaren, Oud-Turnhout . . . fr. 200

De Ware Vrienden, koor, Vosselaer . . . fr. 100
St.-Jan-Baptist, fanfaren, Wortel . . . fr. 75
De Kunstvrienden, fanfaren, Moxplas . . . fr. 75
Eendracht maakt macht, fanfaren, Hulshout . . fr. 75

De *Verbroedering*, fanfaren, Oostmalle; de *Nethzonen*, fanfaren, Meerhout; de *Verbroedering*, fanfaren, Beersse; de *Harmonie*, van Veerle; de *Kempenzonen*, fanfaren, Thielen, en de *Broederkring*, fanfaren, Beersse, wonden elk eene premie van 50 fr.

Eene ontelbare menigte vreemdelingen bezocht onze stad. Geheel den namiddag werden de straten doorkruist door duizenden toeschouwers en door de talrijke muziekmaatschappijen die al spelend voorbij trokken, en overal levon en vreugde verspreidden. De eene maatschappij wisselde schier onafgebroken de andere af, en onophoudelijk weerklonken zang en muziek. De maatschappijen verdrongen elkander om den heer Burgemester serenades te brengen. Ook aan M. Van Pelt, schepen en voorzitter der hoofdcornmissie voor de feesten, en aan M. Van Hal, schepen, werden talrijke serenades gebracht.

VERLICHTING.

Weldra naderde het oogenblik der verlichting; de grootte klok zond hare blijde galmen over de oude Vrijheid heen, en riep iedereen te been om de wonderen gado te slaan door

de Turnhoutsche burgers op het vak der verlichting be-
werkt.

In een oogwenk was Turnhout als in eene tooverstad her-
schapen. Prachtige arken, schitterend van licht, in verschil-
lende kleuren, het hert van Turnhout of den Brabantschen
leeuw verbeeldende, omringd van sterren, glinsterend als
edelgesteenten, rezen in verschillende straten op, terwijl de
jaartallen 1789-1889 op dezelve als in vreugde fonkelden.
Dit was voornamelijk het geval op het einde der Gasthuis-
straat en in het midden en op het einde der Herenthalsstraat,
wier buitengewoon fraaie, allerkundigst opgetimmerde en
schitterend verlichte praalbogen terecht eenieders verwon-
dering verwekten en zoowel door vreemdelingen uit groote
steden als door Turnhouters en dorpingen ten hoogste
werden geprezen. De Otterstraat onderscheidde zich door
eene overheerlijke kroon, van meer dan 2 meters doorsnede,
met fijnen smaak en kunst vervaardigd, met honderden
ballons behangen; hetgeen eene ontelbare menigte naar de
Otterstraat trok, was vooral een prachtig vuurwerk, dat onder
donderende toejuichingen sloot met de tooverachtige ver-
beelding van den brand van het kasteel van Turnhout. Ook
de Grootte Markt, de Botermarkt, de Lange- en de Korte
Beggijnestraten waren allerprachtigst, oprecht lief en met
kunst verlicht, en werden, naar verdienste, door iedereen ten
zeerste geprezen, terwijl in de Warandestraat drie foyers
van elektrick licht waren geplaatst die hare heldere, ver-

blindende stralen over de dichte menigte wierpen welke
zich aldaar bevond, en licht van verschillende kleuren ver-
spreidden; aan den hoek van het Gasthuis, recht over de
St. Antoniusstraat was eene krachtige fontein in volle
werking, wier heldere waterstraal dan eens rood, dan eens
blauw of groen door het elektrick licht beschenen, een
tooverachtig aanzien kreeg.

Iedere wijk, elke straat had een afzonderlijk plan, iets
eigenaardigs uitgedacht, en is zoo volledig in dit plan
gelukt dat het alle gedacht te boven gaat; het publiek viel
van verrassing in verrassing; men bewoog zich in eene zee
van licht, glinsterend van alle kleuren en onder alle vormen.
Turnhout mocht gezien worden, het had niets te benijden
aan grootere steden, maar streefde dezelve onder meer dan
een opzicht voorbij; deftigheid met kunstmaak vereenigd
straalden overal door en onze Vaderstad heeft dien avond
zich eene groote faam verworven.

Zondag, 1 September.

Uit hoofde van het slechte weder tijdens de week der
Patriottenfeesten was de tweede uitgang van den geschied-
kundigen Praalstoet uitgesteld op heden.

Begunstigd door een allerschoonste weder, toog de heer-
lijke stoet statig langs de verschillende straten, en werd op
vele plaatsen luidruchtig toegejuicht. Wij zullen in geene

verdere beschrijving treden van de verschillende deelen des stoets; daarover is breedvoerig uitgewijd.

Des avonds werd door de fanfaarmaatschappij "De Onafhankelijken" op het kiosk der Grootte Markt, een schoon concert gegeven, en daarmede waren de feesten afgelopen.

Bij het einde van dit kortbondig en zeker onvolledig verslag, dat wij tot gedachtenis onzer nazaten inlasschen, mogen wij fier zijn over den uitslag der feesten, en moeten wij bekennen dat iedereen in Turnhout zijn best heeft gedaan voor het welgelukken dier. Allen hebben het hunne bijgedragen: Feestcommissie, Muziekmaatschappijen, Wijkcommissiën, bijzonderen, welke op eene of andere manier hieraan deel namen, zijn wij hiervoor onzen dank verschuldigd. Onze dankbetuigingen sluiten niemand uit; van den nederigen ambachtsman tot de hooge sfeeren onzer burgersklas, heeft iedereen gewedieverd; en Turnhout, in zijne samenwerking en eensgezindheid in het streven naar het gezamenlijk doel, de verheerlijking van het heldenfeit onzer voorvaderen, heeft zich in geheel het vaderland en bij onze noorderburen eene faam verworven, waarop zijn magistraat met de stad te recht fier is.

Wij voegen bij het verslag eenige geschiedkundige aantekeningen, onze Stad betreffende, en opgemaakt door den heer P. Vues, stadsarchivist.

Voor al wat Stadsbelangen kan betreffen, steunen wij voortdurend op uwe welwillende medewerking.

Te Turnhout, in openbare zitting des Gemeenteraads van
7 oktober 1889.

Ter ordonnantie:
De Secretaris,
H. PEETERS.

De Burgemeester,
P. DIERCKX.

